

A „Vasárnapi Ujság” hetenként egyszer egy nagy negyedréti iven jelenik meg. — Előfizetési díj július—decemberig azaz : 6 hónapra Buda-Pesten házhoz küldve vagy postai úton a „Politikai Ujdonságokkal” együtt csupán csak 3 ft. pp. Az előfizetés díj a „Vasárnapi Ujság” kiadó-hivatalához (egyetem-utca 4. sz.) bérmentve utasítandó

Arad.

Arad e néven 1554-ben kezd feltűnni régi hagyományainkban, — előbb mindig *Orodnak* íratott; így találjuk említve a legrégibb oklevelekben is. Mint megye Sz. István első királyunk alatt nyert lételt, és foglalt sort a többi megyék között. Orod várának, melytől a megye régi nevét nyerte, még emléke is annyira el van temetve, hogy azt a glogovácsi lakosokon kívül, kiknek házai ezen vár alapján épültek, alig emlegeti valaki. Feküdt hasonlóvá város-sal és káptalannal együtt a mai Aradtól keletnek egy mérföldnyire, a Maros jobb partján, ott hol jelenleg Glogovác német falu áll.

pusztával lőn nagyobbítva. — Már maga azon körülmény, hogy az említett országgyűlés helyéül a marosparti városok felett Orod jelöltetett ki, tanúsítja egykori jelentőségét; sőt később Béla király holtteste is ide temettetett.

A régi erősségen kívül különösen megemlítendő a hajdan gazdag orodi káptalan. Az apostoli kereszt alakjára épült két tornyu nagy templom földből kiálló vastag falai, a glogovácsi imaház mögött, ma is láthatók. Ki alapította az orodi káptalan? arról régi okleveleink nem szólnak. Honorius pápának maradt fenn egy levele, melyben ő 1223-ban II. András királyunkat, mint a kinek parancsából nem tudni mi okon, az orodi prépost és káptalan jószágain

Aradi főpiacz.

Fekvése s fennmaradt romjai arra mutatnak, hogy egyike lehetett az alvidék legnevezetesebb erősségeinek. De hogy mikor és ki által építettett Orod vára, arról őshagyományainkban semmi említés sem tétetik.

Megyénk hajdani városai között Orodot, hiányos hagyományaink daczára is, egész bizonyossággal elsőnek tehetjük. Hogy már a 12-dik század elején fennállott, tudjuk hazai történetiróinkból. 1135-ben itt tartotta II. Béla királyunk ama nevezetes országgyűlést, mellyen hitvesének Ilonának indításából 68 főember, mint Béla vakságának egykori eszközlője, és a trónkövetelő Borics pártosai, halomra konczoltatott. Ugyanezen országgyűlésen Orod több rendbeli szabadalmat nyert a királytól, s határa is 10 terjedelmes

erőszakos foglalás követtetett el; az ezért adandó elégtételre kéri és inti. E szerint bizonyos, hogy II. András alatt az orodi káptalan már fennállott. Hogy e káptalan nagy tekintélyben állt, tanúsítják a magas ranggal és nagy befolyással bírt orodi prépostok. Hajdan a királyi alkanczellársággal sok ideig kizárólag csak az itteni prépostok szoktak felruháztatni. Így látjuk, hogy II. András alatt 1205-ben Gottfried orodi prépost viselte az alkanczellárságot; 1262-ben Benedek, orodi prépost és kir. alkanczellár, a tatárok elől IV. Béla király nejét Ausztria szélére kísért. Ugyanezen Benedek még a következő királyok, ugymint V. István és IV. László alatt is kanczellárkodott. — Minthogy tehát a kir. kanczellárság hajdanában az orodi prépostsággal volt összekötve, és az ekkoráig előt-

tünk ismeretes oklevelek nyomán az orodi káptalan emlékezetét épen csak III. Béla idejéig (1175.) vihetjük fel (azontul adataink nem lévén): önként következik, hogy III. Béla névtelen jegyzőjének, ama híres történet-íróknak (Anonymus) szintén orodi prépostnak kellett lenni; sőt a káptalan alapításának idejét is a legnagyobb hihetőséggel III. Béla országlása alá tehetjük.

Orod megye és város további sorsa, szakadatlan láncolata a vérengző viszályoknak. Magyarhon szélén, Bánát és Erdély szomszédságában elterülve, a határszéli villongásoknak épen sarkában feküdt. A tatárjárás idejéből Orod sorsáról csak annyit tudunk, mit Roger „Miserabile Carmen”-jében mond: „hogy minekutána azok (t. i. a tatárok) Csanád várát lerontották volna, Orodnak fordultak”; — hanem ennek elpusztulásáról hallgat. De, hogy Orod csakugyan feldulatott, azt onnét hiszszük, mert minekelőtte a tatárok Esztergom bevételéhez fogtak volna, már egész alsó Magyarországot felprédálták. — 1395-ben Zsigmond király alatt itt történt első berohanása a törököknek. — 1514-ben ütött ki a Dózsa-féle pörzendülés, melly Csongrád, Csanád, Orod és Temesvár vidékein dühöngött legborzasztóbban. — A gyászos emlékü mohácsi vész után a török elárasztván hazánkat, Lippa elfoglalásával Orodot is ostrom alá fogta, és a várat be is vette; a városban lakott prépostok és kanonokok részint leöldöstettek, részint szertelűzettek.

1553-ban a törökök a várat magoknak állandóan akarván biztosítani, 1 mérföldnyire Orodtól, szintén a Maros jobb partján, mintegy ellenőrül, Arad várát kezdték építeni. Ennek megátlására Zaberdin Mátyás váradi püspök 1554-ben a gyulai kapitányt Mágócsy Gáspárt küldötte, ki azonban, úgy látszik, az építést meg nem gátolhatta. E szerint Arad várának első alapítója a török volt. És csakugyan az Arad név nem előbb, mint épen 1554-ben tűnik fel legelőször, mikor t. i. az orodi erősségnek török kézre estével, Arad várának s városának legelső alapja megvetett. A megye azonban előbbi nevezetét tovább is folyvást megtartotta mindaddig, mig nem a XVIII. század elején az orodi erősség végkép elpusztulván, attól nyert ösnevét a már akkor szép gyarapodásra kapott Aradéval felcserélni méltónak találta, s amarról való lemondását 1718-ban készítettett új pecsétjének ezen köriratával: „*Sigillum Comitatus Aradiensis*”, megerősíteni kívánta.

Azonban a török sem birhatta soká békében Aradot, mert tudjuk, hogy az később sokszor elpusztult, és mindig ismét újra épült. Nevezetesen 1595-ben Báthory Zsigmond a török protectióját megvetvén, Rudolf királyhoz állott, s barátjának az oláhországi Mihály vajdának segélyével kiverte a törököt, Tótvárad, Lippa, Solymos, Világos, Pankota, és Arad várakból. Azonban a magyar őrség csakhamar elszéledvén, Arad a többi várakkal együtt ismét török kézbe került. 1596-ban újra kiverettek belőle, és a vár jobb karba hozattott. De még ezután is több ízben, hol elvesztették, hol meg elfoglalták azt a törökök, míg 1688-ban Karaffa császári tábornok végkép kiverte őket; melly alkalommal azonban a vár igen megrongáltott. Arad alatt táborozott nagy hadseregével a vitéz Szavoyi herceg Eugen, midőn a temesvári és belgrádi törökök ellen indult. Viszszatérvén pedig Eugen győzedelmes hadaival, a pusztulásnak induló várat újra kijavította (1698). Végre Mária Terézia királynőnk alatt a Maros balpartján Arad városának átellenében a most fennálló új vár építettett s a régi teljesen lerontatott.

Megkötöttvén 1699-ben a karloviczi béke, Arad valahára nyugodalomban és jóllétben kezdte részesülni. Megszűnván t. i. akkor alsó Magyarországon is a török uralom, minthogy Aradnak szerencsés fekvése, messze terjedhető kereskedésre nyújtott reményt, a helytartótanács, kir. kamara és vármegye, mindnyájan egyesült erővel látszottak Aradnak jövőendő boldogságán munkálkodni. A megyeház ide tétetett által; mit is sok magyar és német polgár látván, azonnal örömet huzódtak e barátságos helyre. Aradot és környékét csapatosan megszállván, magok közül birót, és polgármestert választottak; kik 1702-ben királyi biztosság által restauráltattak. A g. n. e. püspöki szék szintén ez évben tétetett át Borosjenőből Aradra.

Egy szebb, boldogabb jövő reményével láttak most hozzá a polgárok városuk csinosításához; de fájdalom, még nem telt meg szenvedésük pohara. 1708-ban II. Rákóczy Ferencz forradalma újabb nyomorba dönté e vidéket s különösen Arad városát. Rákóczy hada ugyanis megszállván a várat, a Rácz-várost három ízben égette fel.

Ugyanekkor pusztult el Arad városának régi becses levéltára is. *) 1735-ben Rácz Péra rabló vezér, több ezerre menő bandájával Arad környékén széltere rablotta és pusztította a körülfekvő községeket; míg végre Aradmegye kérelmére Heves, Békés, Csongrádmegyék a kunokkal együtt felültették bandériumaikat, és a vérengző gyilkos hadat közös erővel Gyula alatt tökéletesen szétverték. Rácz Péra és társa Sebestyén, futásközben kézre kerülván, felakasztattak.

Ennyi viszontagság közepett, minden kedvező fekvése mellett is Aradnak lehetetlen volt az előkelőbb városok sorába emelkedni, mert a sok török hadjárat, — rabló bandák, — és a határörvidéki katonaság zsarolása miatt annyira elpusztult, hogy 1732-ben még csak 3 birtokos családot számlált, s 1741-ben egész Aradmegyének hadi és házi adója öszvesen 10,156 ft. 58 krt tett. 1747-ben Zaránd megyének két járása ide csatoltatván, ez időtől fogva nemcsak területben, hanem vagyonságban is folyvást gyarapodott. — Ez idő tájban, szegénységök daczára az aradiak a honvédelemben is buzgón részt vettek. Tanusítják ezt a Mária Terézia alatt 1741-ben kiállított tekintélyes hadjutalékuk; ugy a francia háborúk alatt is nemcsak pénzzel és legénységgel segítette a kormányt a városi polgárság, — hanem a rendes katonaság elfoglaltatása alatt, még az aradi vár, és a nagyszámu francia hadifoglyok őrzése is a katonailag szervezett aradi polgári csapatokra bízott.

Ó-Arad (megkülönböztetendő a Maros bal partján fekvő Új Aradtól, melly Eugennek köszöni lételet) 1834-ben lett sz. királyi várossá, s ez idő óta mind vagyonságban, mind műveltség tekintetében óriási léptekkel kezdett haladni. Lakosainak életrevalóságán kívül még kedvező fekvése is sokat tön fölvirágozására. Fő közlekedési eszköze a város déli része alatt elfolyó Maros, mellyen, habár csak talpakon; vagy kisebb alkotásu hajókon lehetett is a fel-földdel közlekedni, mégis nagy nyomatókkal birt a kereskedelmi forgalomra nézve. Fával, gabonával, borral, annyira bővelkedik, hogy e részben Aradot semmi más megye felül nem haladja. A várostól keletnek 2½ órányira fekvő gyönyörű szőlőhegyek, nemcsak a vidék regényességét emelik, de anyagi jóllétének is fontos tényezői. — Legújabb időkben e vidék történeti nevezetessége még az által növekedett, hogy — mint tudva van — e megye kebelében érte végét az 1848—49-ki magyarországi nagyszerű dráma.

Arad sz. kir. város jelenleg székhelye a cs. kir. megyei közigazgatási főnökségnek; megyei törvényszéknek, s egyéb cs. kir. magas tiszti hatóságoknak. Székhelye továbbá a g. n. e. püspökségnek, az illető papi növelde és tanító-képezdével. — Tanhelyek: a minorita nagy-gymnasium; városi elemi iskola; — ezeken kívül a külvárosokban szintén 4 elemi iskola létezik, s egy leányiskola, nőtanító vezetése alatt a belvárosban. Van további egy izr. reáliskola; kereskedelmi tanoda, ének-, rajz-, zenetanhelyek; magán fi- és leány-növeldek, és valamennyi hitfelekezetnek elemi iskolái. Megemlíten-dők még a takarékpénztár; több rendbeli gyárak; jótékony intézetek; egy kiadó könyvkereskedés; lövész-egylet; valamint Aradnak Szabó József igazgatása alatti állandó magyar színészársulata. — Arad egy bel- és 7 külvárosból áll; és 28,398 lakost számlál. Ezek közt tisztán magyar ajku van 10,000, de azért a többi nemzetiségek is mindnyájan értik a magyar nyelvet. — Minő gyorsan emelkedik Arad a külsínosodásban, az már a lapokban többször dicsérőleg volt említve, s ezt némileg képünk is — melly az aradi főteret ábrázolja — feltűnteti, noha a mellék utcák sem szűkölködnek kitűnő kövezetben és pompás nagy házakban.

Azonban Aradnak valódi életerejé, a munkában levő szolnok-aradi vaspálya megnyitásával, és a Maros-gőzhajózás életbe léptetésével fog még csak egész nagyszerűségében előtérbe lépni; és ha szemügyre vesszük mindazon átalakulást, miken Arad két évtized óta, — daczára hiányos közlekedési eszközeinek — átment; akkor teljes megnyugvással, tiszta hazafiui örömmel nézhetünk Arad jövője elé, mert e lelkes város megértette nagy költőnk ohaját:

Tűzpont gyanánt függ e város szeme,
S alatta áll az alföld szelleme.
Magyar szellem! lobogj e városon:
Magas reménnyel néz felé a hon.
Éljen, ki hátra nem marad!
Virulj fel, ifjú szép Arad!

Stenger Károly.

*) Innen magyarázható meg azon feltűnő körülmény, hogy a régi Orod városának belviszonyairól semmi adataink nincsenek.

Rongyos zászló.

Hol vagy, öreg zászlótartó?
A hű sereg hol maradt!
Elvesztett lobogóból
Ime egyiket rongy-darab.

Vihar tépte, por belepte,
Nincsen a ki védje már;
Nem buzog s nem érez a nép,
Mely körülte félve jár.

Szabad mező volt lakása;
Most egy zug, egy pusztasír,
Sirjából most messze fénylik
A dicsőség és a hír.

Róla most is minden porszem
Ugy sugárzik, úgy ragyog,
Mintha rája hulltak volna
Az égből a csillagok.

Tiszta légből s napsugárban
Usztak egykor szárnyai,
Megtanultak győzelemről
Győzelemre szállani.

Öldöklő csaták tüzeiben
Lelkesültek általa...
Védelmében közelében
Halni is dicső vala.

S most reája sűrű fátyol —
Elfelejtés nehezül,
A sok régi fényes emlék
Búsan lengi most körül.

Gyászos éjféli hű barátja,
Az susog titkon vele,
Vagy az elhullt ifjú hősek
Harczra vágó szelleme.

Léva: József.

A vitéz székely nemzet részletesb ismertetése.

(Vége.)

A székelyeknek lakadalmak is ős nemzeti szokásuk. A völgy lakadalmi gazdája, vőfélye — legközelebbi nőtelen rókona, vagy épen testvére — kíséretében megjelenik választott arájánál, és ezt szülői, vagy azok helyetteseitől ünnepélyesen megkérlik. Más nap mindkét lakadalmas háznál összegyűl a násznép és elbucszatván a völgyet lakadalmi gazdája szülői-, testvérei-, rokonaitól, elindulnak összeesketés végett — a katolikusok — a templomba, — ha helyben történik a hitlés: gyalog, ha más faluba kell menniük, more patrio azaz: lóháton, szekereken, zene és vig ujjongatások közt. A templomból haza menve esznek, isznak és tánczolnak. Délután ismét more patrio indul a völgyet lakadalmi násznépe mint karaván; a menyasszonyos házhoz; — megérkezve, mielőtt bemennének, körbeállanak a két násznép egymással szembe, és kezdődik a két lakadalmi gazdának kikérési és kiadási szóváltása, mit hosszadalmassága miatt most ide nem igtathatok. Mig ezek itt végződnek, az alatt benn a menyasszony keserves hegedű szó kíséretében — lány barátnéitól környezve — sirva bucsuzik: szülői, testvérei, rokonai s minden ismerőseitől. Nagyon érzékeny jelenet, midőn a kedveseket egyenkint átöleli, megcsókolja, s megköszöni kiválólag szülőinek, hogy őt „hidegtől, melegtől védtek, ápolták, felnevelték, s szárnyaira bocsátják.“ Ez alatt bejön a házba a völgyet lakadalmi násznépe; a keserves hegedűsöző vigadó táncznotára változik, kezdődik a táncz, és a tánczoló férfiakat lopva lizttel hintezik az ott nyüzsgő szakács- és más asszonyok. A menyasszonynyal a vőfély — táncz közben az ajtóhoz közelítvén — megragadja, és mintegy erőszakkal kiakarja ragadni; de leány barátnéi megfogják, s nem akarják kiengedni, kezdődik a tusa, beleelegyednek a tánczoló férfiak, lányok mind; végre győz a nagyobb férfi-erő, s kiviszi az udvaron álló szekérhez, és nyoszolyó — hajadon — közé beültetvén, viszik az itteni szójárás szerint, „férjhez“, minden parafernummal együtt, a mik: ág, gunya, fehér-asztalnemükből, különféle házi eszközökből, a jó gazdánál a szekér után kötött egy — két szarvas marhából stb. állanak. Kerékszeg, járómpálca s több efféléknek a parafernumi szekérről ellopása; meg a szekérre a kiadottaknál több könnyen kaphatóknak felpakolása; vagy onnan a kihordottaknak visszacsempészése, utaknak a lakadalmasok előtt főleg vetés-kapuknál a falvak végén elzárása, elezölöpölése — mind ezek a székely lakadalmi ünnepélyességnek emelésére történnek.

Minékutána a menyasszonyt haza vitték, kezdődik nagyban mindkét lakadalmas ház vendégei közt a vigság, evés és ivás. Minden meghívott vendég elviszi kalács, mézespálinka vagy pénzbeli adományát, e kívül az új házaspárnak szánt ajándokát, mik ünnepélyesen a lakadalmi gazda által bemutattnak azon megjegyzéssel, „hogya Isten ő sz. Felsége ez árnyék világban nagy-uramat élte, még többekkel is fog kedveskedni.“ A násznagy vendégelvén meg ez alkalommal az egész násznépet, az ő étel-, italnemüinek bemutatása, felmondása nagyszerűleg, több szóváltások után történik, és ünnepélyes körmenettel, zene és táncz közt vitetik az ő házához a lakadalmas házhoz. Az ugynevezett egész lakadalom három napig tart, ez idő alatt a két lakadalmas ház vendégei egy-

szer egyik, máskor másik ugynevezett „örömapa — örömanya“ i háznál esznek, isznak, vigadnak.

Hajnalozással végzik az egész lakadalmat, a mi abból áll, hogy a tánczra képes férfiak megindulnak, és zene, táncz között rendre járkák a lakadalomban jelen voltakat, mindenütt keveset tánczolnak, azzal odább állanak... Végül az örömapa, anyához visszerülvén, itt ezerféle áldásokat kívánnak kiválólag az új házaspárnak, megköszönik az általuk ugynevezett „szívességet, jól tartást“, s azzal eloszlának. Megjegyzendő, mikép az itt általam leirtaktól némileg elütő különféle események helységenként itt-ott létezhetnek, vagy pl. a székely sorsuak rövidebb czerimóniával, s kevesebb költséggel végezhetik lakadalmukat; azonban mint a különböző vidékeken szerencsém volt látni, felismerhető mindenikben ugyanazon fő jelleg. A leírás csikszéki.

A székely nemzetnek nemcsak férfaiáról, hanem nőiről is igazak mind azon természeti sajátságok, mellyeket kemény testalkotásuk, ép, egészséges, erőteljes szervezetükről máskor megírtam. Középbe beszéd: „az alma nem esik messze fájától.“ A kiktől születnek az ép, izmos, erőteljes serdülő magzatok, feltehetnők-e, hogy azok valami üveg alá való divatbábok, kik tében a hidegtől, nyárban a melegtől, ősszel, tavasszal a finom bőrt durvító szelektől félve — szobai elzártkozottságra kárhoztatják önmagukat?!... A székely leányok hajadon korukban nagyobbára a természet keze által remekelt piros szépségek. Nevezze bár ezen természetes piros szépséget „paraszt“ színnek a civilizált színű szépség, ezt azonban a kármin, és más pirosító szerek, ha eltünt az arczról, vissza nem idézhetik csatlaltanul. — A székely hajadonok olly fürgék, munkások, jó nevelésük olly ajánlatosokká teszi őket, hogy városi asszonyságaink csak őket keresik szolgálatra. — Midőn férjhez mentek e hajadonok, kell-e mondanom, mikép: azon öntudattal, hogy fáradozásainak gyümölcsét ezután ők és maradékaik sajátjának mondhatják — kimondhatlan szorgalmat, és munkásságot fejtenek ki férjeikkel együtt mint a szorgalmas méhek, hangyák a gyűjtésben. Elgondolható, hogy olly maroknyi földön, olly kicsiny földbirtokból, mint a mennyire már az egyes családok nagy részénél felosztva van, az olly szapora faj, mint a székely nemzet, kitűnő szorgalmu munkásság nélkül, csak a legnagyobb nyomor, és nélkülözések között élhetne meg. A csiki cséplők, kaszások valamint jó étvágók, evőképességük: úgy bámulandó munkásságokról Erdélyben mindenütt ismeretesek. A nők mint háziasszonyok valamint a beszerzésben, úgy a megtakarításban valóságos „feleségeik“ azaz: fele segédjeik férjeiknek, kiket úgy neveznek: „az uram“.

Építkezések is sajátosak. Valamint a szász falvak kö-, téglá-, cserépből sajátoszerűleg építvük; úgy a classikus erdőkkel bővelkedett székelyek fából minden épületeiket bevett szokás szerint olly különös modorban építették s építik, mihez hasonlót egyebütt hiában keresünk; csak azon egy roszalandó van építkezésekben, hogy költségkimelésből deszka, vagy zsinde helyett — ámbár ezeket is ők készítik és náluk legolcsóbb — szalma-zsuppal fedvük épületeik, a mi égés esetében nagyon veszélyes. A vagyonosabbak azonban legalább házaikat, gabonáikat zsinde vagy drániczával — ez szélesebb, vastagabb, hosszabb, s így tartósabb a zsindeynél — szokták most földni. A legközelebbi égések után néhány faluban tiltva lévén a szalmafedezés, igen jól veszik ki magokat a zsindeyllyel földött ujházak, és dránicza vagy deszkával tetőzött más épületek. Ez látható az országos utban eső közép csiki faluban Zsögödben, hol egy harmad évi égés után csak néhány épület maradtott volt meg a lángok közt épen.

Az építés így megy: tavasszal a fenyves erdőkben levágatnak és meghámoztatnak az épületre kiszemelt legszebb szálkák, olly vastagságúak, mint a Maros vizére készített legkisebb tutajok. Midőn kiszáradtak, haza hordatnak, és a kijelölt helyen falusi székely ácsok — de nem czéhbéliek, — mert itt czéhek nincsenek — által úgy rakatnak ezen épületfák hengerdeden minden kifaragás nélkül egymásra, hogy a négyszegleten az egymás felett álló ugynevezett „boronafák“ egymásnak megfelelő, farkas fogba, rovásokba essenek s egymást keményen összetartsák. Annakutána minden „boronafa“ hosszában „bolha szeget“ — lapos bükkfa szegecskéket, vernek, hogy az agyag-tapas annál állandóbb legyen rajta. Vastag falat raknak így a boronafákból és a keményen rávert, rátapasztott agyagból, mellyet, midőn az ismételt megsikarolások után megszáradott, bemeszelnek. Megjegyzendő, hogy csak a házépületekkel bánnak így a falazásra nézve; meg, hogy a mint lakhá-

zat, vagy más gazdasági épületet emelnek, a szerint osztályozzák belőlük, hogy a célnak megfelelően. Nagyszerű istállókat, csűröket lehet itt látni, melyekbe a jógazda székely embernek minden nemű széna, gabona takarmánya berakatik az idő viszontagságaitól megmentés végett.

Fenn említett modorban az épület dereka nagy kövekből álló talapzatra felrakatván, ha lakház lesz, négyszegre kifaragott czipra gerendák, és rá padlázat jön deszkából, az istállóknál célznak megfelelő egyszerű padlázat, más gazdasági épületeknél pl. csűrnél ez hiányzik; hanem a kemény szerkezetű derékra jön az ugynevezett „szarvazat“ fenn említett henger szálcs fenyőből, tetőn egymással összehorolól, ezekre hosszában vékony fenyőszálakból léczek; ezekre zsup, zsindely vagy dránicza fődél. A házak elő részét nevezik „eresz“-nek, ezt csinos tornác veszi körül, ebben állnak a furók, fejszék, lánczok, és egyéb gazdasági eszközök. A házban bemenet jobbra a góczlábakon álló kályha, hambár alaku tűzelő kemence nyílt aljával, fenn az ugynevezett „hiuba“-a, padlázat fölibe felnyúló kéménnyel. E kályha allatt nyílt tűzelő van, körülte törpe székeken a család kisebb-nagyobb tagjai többnyire vidám arccal keveset tünődve, s nem is ismerve az anyagi érdek jelen századunkbéli mozdonyait. Balra a fal mellett hosszú deszkából készült ládás padok, szegleten ezek előtt egy asztal, melyhez körülülve a család legjobb étvágygyal eszik napjában rendesen háromszor, ha egyéb nincs, kenyérrel „hörpöli barma tejét, s bú nem emészti fejét“. — A ház egyéb zege-zugában ágyak, s mindenféle házi eszközök. A falon kétféle festett fogasok, ezeken: üveg, cserép, porcellán, ón edények. Évökalanai többnyire az általuk ugynevezett „kalányos cigányok“ mesterművei nyár- vagy juharfából; ezek sok kalanat, teknőt, medenczét, fonóorsót, laskaszűrőt, s több efféle készítenek, s adnak el évenként; Udvarhelyszéken székelyek is készítik ezeket, s vásárookra viszik eladás végett.

A vagyonos gazdáknál vendéget elfogadó külön szobák vannak, férjhez menendő lányai vagy menyéik szinte padlázatig érő vetett ágyaikkal, hosszú rudról lecsüngő himzett lepedőkkel, a fali fogásra vagy egyes szegekre aggatott czipra rokolyák, s más vásár- s ünnepnapok öltönyökkel.

Minden gazdasági épületek széprenddel körül, közepén az udvar, az egész körül deszka, lécz, zavar, csapos, vagy ezekből egyes kerítés. Az udvarra bejárásnál vastag négyszegre faragott kapulábakra támaszkodó kis és nagy kapu. Itt-ott a vastag cserfa lábakon álló, fent ívezett és az ívezet felett tetőzött s fődött „galambugos“ kapuk láthatók, mint az ősi szokás típusai.

Nyári sietős munkakor a nagy gazdák kalákával szokták legkivált gabonáikat learattatni. Ha kedves és népszerű az ember a falubeliek előtt, még azok is elmennek kalákába, kiket nem hivatott, s egy háztól többen is, úgy hogy alig győzi megvendégni munkáit; ha nagyszerű a kaláka, az ifjak kedvéért táncmulatsággal végződik vacsora után. Vacsorakor minden tál ételt a feladaskor felmondanak. Megköszöni a kaláka-gazda a házigazda nevében a munkásoknak a „fáradtságot“ s felkéri, hogy a melly ételt, italt feladott, ahhoz nyuljanak hozzá, és „contentumok szerént részesüljenek belőle; mert a házigazda jó szívet, szeretettel adja“. . . . Szántás, kaszálás, gyűjtés — nálok takarás — aratás, trágyázás, ujház-tapasztás stb. itt minden megy kalákával is; csak étel, italról gondoskodják a házigazda.

Nevezetesen még a székely radinák és torok. A keresztelés utáni vásár- s ünnepnapokon a keresztapák, anyák, szülők rokonai, kedves emberei megjelennek a gyermek-ágyas háznál templomból hazamenet után; mindenik viszi magával a különféle étkek kalács, mézespálinka stb. rakományát, beköszöntnek komám uramhoz, — míg a szakácsasszonyok elkészülnek az ebéddel, s meghatározzák

hogy minő renddel adják fel a sokféle étkeket: addig bizalmas társalgás, beszélgetésbe ereszkednek az atyafiak egymással, s midőn az asztal meg van terítve, neki ülnek, esznek, isznak, és sokszor „az ebédet ott éri — mint ők mondják — a vacsora is,“ hogy teljes legyen a családi örömben osztozás. Az anyának felgyógyulásaért, a magzatnak a jóban növekedéseért; és a szülői örömek zavartalan élvezetéseért folytonosan ünnelnek a poharak vig társalgás, beszélgetés és danák között.

Meglepőbbek komoly ünnepélyességöknél fogva a vallásos vigasztalással táplálkozó székelyeknek temetkezési és torozási szokásaik. Nem levén életükben fénytűzők, halálkor is csak egyszerűen, festetlen fenyőfa deszka koporsóba, tisztességes fehérneműbe öltöztetik a holttestet; kivéve a primorokat, kik városi szokás szerint gazdagon temetkeznek.

A temetésre oly számosan jelennek meg, mint vásár- s ünnepnap isteni tiszteletre és a kath. helységekben mindig délelőtt van a temetés, a meghaltak vallásos végtisztelet megadása végett halotti sz. mise tartatván. Az isteni tisztelet végével a templom előtt fenszóval meghivatnak minden jelen voltak a „keserves“ atyafiak nevében a torra. Néhol az a jó szokás van, hogy a tori költségek fedezésére: rokonok, barátok, szomszédok annyi étel, italneműt küldenek a halottas házhoz, hogy a háziaknak a tortól még marad is valami; s ekként a szegény sorsuakon segítve van, általános nemzeti bevett szokás levén a torozás, melylyel felhagyni senki nem akar, ha szegény is.

A lakodalomban, kalákában, radinában magokat lármásan, vígan mulató székelyek — mind két nemből — itt a halotti komoly ünnepélyesség közepett a hely, és körülmények kíváncsi szerint: csendesén, vallásos sz. érzelmeknek kedélyöket egészen átengedve viselik magukat. Sirnak a sirókkal, mint máskor vigadnak a vigadókkal. Egyes kivételek a magokról megfellebbezettek nézt a torokban ritkák, mert itt mértékkel isznak, azaz: meghatározott számú pohár pálinkát osztanak ki ügyelettől arra, nehogy túl lépve a határon valaki a hely, és ünnepély komoly méltóságáról megfellebbez-

Ezüst pohár.

Ezüst kanecso

Ezüst keresztelő edény.

zék. Asztalhoz üléskor a kántor, tanító — ha jelen van — ha nem, egy tisztes jámbor atyafi imádkoztatja a meghaltak öröknyugalmaért esedezve az egész gyülekezetet fennálva az asztal mellett, azután leülnek, esznek és isznak csendesén. . .

Megható a halottak megsiratása különösen a nők által. Magashangu jajgatások, keserves érzések, a meghaltak életéből merített jó tulajdonoknak, a balsors csapásainak, árvái sorsának stb. szívekre ható felemlegetései által sokszor az egész halotti gyülekezet könnyekre fakad.

A vitéz székely nemzet között, hogy kitűnő vadászok vannak, azt a nemzet különböző rétegeivel ismeretes leginkább tudhatja. Itt rengeteg erdők, havasok, azoknak különféle vadai csak nyul-szívű emberek orra előtt járhatnának sérelem nélkül, s tehetnének károkat a juhnyájak, marhacsordák, és ménesekben akkor, midőn egész székely földön szabad vadászat van. Majd minden falvakban vannak szenvedélyes vadászok, kik hegyeken, völgyeken üzik a vadakat, s midőn a ragadozók annyira kártékonyokká válnak, hogy az erdőkön legelő állatokban kezdenek károkat tenni; akkor nagy hajtóvadászatok tartatnak, több falvak kiszállanak, sok medvét, farkast rókát stb. ejtenek el. Mult évben is vala egy ily hajtóvadászat Csikban augusztusban, és közelebből Erdővidéken. Azonban most kevés székelynek levén lőszerei, a vadászat nem üzetik oly nagyban mint előtt.

A székelyeknek köszöntése is sajátos: „dicsértessék a Jézus“ így köszönnek a kath. helységben, „mind örökké ámen“ fogadja a köszöntött. Egyebütt „Isten hozta“. Alá-szolgáját mint őszinte egyszerűséggel nem öszhangzó üdvözlést nem használnak,

ezt csak a magasabb körökben hallhatni. A találkozáskor meg szokták egymás kérdezni: „hát odahaza hogy vannak, hogy szolgál egészségök“ t. i. a családhoz tartozóknak, „jól, hála Istennek“ feleli a kérdezett „hát ketek es hogy vannak“? stb. A vas szorgalmu székely ember, midőn korán munkára indulandó, ébreszti cselédjeit, s gyermekeit; ha ezek serényen talpra nem állanak azt szokta nekik mondani: „ha a rongya-száraztató csillag hasatokra süt, nem éltek meg“ azt akarván ezzel kifejezni, hogy ha napfeljötté után indulnak munkára, szegények és mások gunytárgyai lesznek; mert a székelyek a henyélő rest-tunyát megvetik, és csufolják. Ha az apa nincs megelégedve gyermeke szorgalmas munkásságával, azt mondja neki: „dolgozzál, mert nem vagy goró“, azaz: nem vagy kézi munka nélkül megélhető nagy ur. — A grófot gorófnak mondja; mert a tájszólás szerint a két mássalhangzó közé kényelmesb kimondás végett még egy magán hangzót tesznek, így: gróf helyett goróf, krajczár helyett karajczár, Krisztus helyett Kirisztus, krispán helyett kirispán; Klári helyett Kalári, templom helyett templom, plebánus helyett pelebánus stb. Vannak más nemű tájkiejtések is: tej helyett tej, madár helyett madar, akár helyett akar, szekér helyett szeker, kenyér helyett kenyer. — Marosszék északi vidékén, a havasali falvakban különösen hangzik kiejtése azon szavaknak, melyekben az á és a együtt jönnek elő; vagy az a-á-s szótag nélkül; a-t nem, mindenütt csak á-t mondanak p. o. káposztá, kálán, bárátom; szálmá, márhá, kálongyá, szálonná stb. stb.

A székelyek egyes embereknek, s egész falvaknak neveikhez gunyos mondatokat szoktak viczből mellékelni. F* faluban nem lévén templom, sem kápolna — „nincs Isten“ így mondanak, és a disznókat megpatkoltják, hogy makkolásakor el ne sikamoljanak a jégen. M* faluban a toronyban nőtt fünek közös használata végett a falu bikáját nyakára kötött csigakötéllel húzták fel, s midőn ez kinjában nyelvét kinyújtotta, az ácsorgók így nógatták a működőket: „hujzad komé, ne a nyelvit es kivetette, úgy kíványa“. Innen van, hogy az M* falvi ember a „komé“ megszólításért kimondhatatlanul haragszik. Meg, ha azt kérdik tőle, hogy a tarka Jézust — a szarkát — mikép fogták meg az erdőben; s miért vágták le a keresztül vitt lajtorja előtt a fákát? . . . X* faluban a nemzeti fejedelmek idejében igen terhéssé válván a fuvaroztatás: kiváltságul azt kérték, hogy engedtessek meg gyalog járhatni, kinek lova nincs s midőn meg volt engedve azt felelték a keresztül utazó fuvaroztatást követelő tisztviselő uraiméknak, hogy ha lovaik nincsenek, tessék gyalog odább lódulni.

Máskor azért folyamodtak, hogy falujoktól Déváiig legyen egy istatio; megengedtetett, s aztán midőn doczkát — deszkát — vittek eladni, az utban eső városokban Déváiig sehol sem akartak vámot fizetni étetés alkalmával. Ugyan X* faluból elindult székely atyafitól az utban eső városok egyikében egykor olly áron kérte daczkáját egy asztalosmester, minél fennebb Déván sem adhatta volna el; nem adhatom — mond az atyafi — mert feleségem egész istatióra Déváiig tarisnyált. — Ennyit ezuttal; a mi kimaradt, máskor.

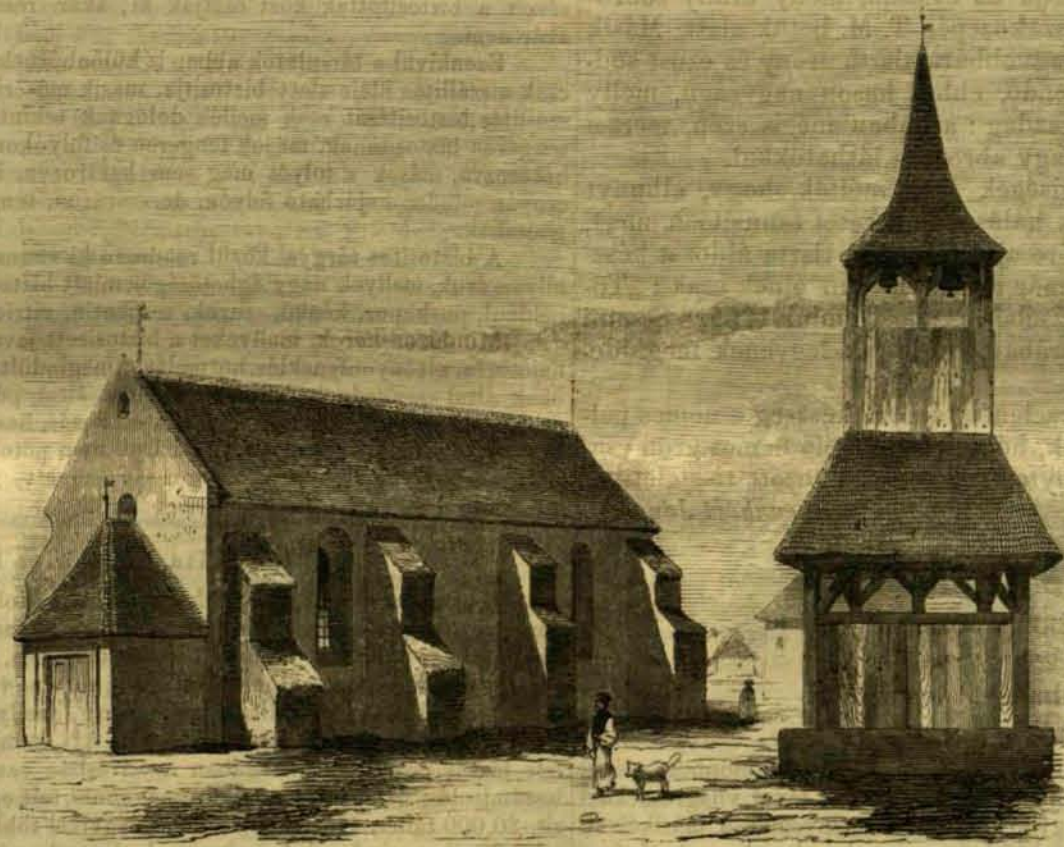
Nagy Imre.

Nagy-Varsányi ref. templom és régiségei.

(Szabolcsmegyében).

Nagy-Varsány helységét — hiteles okiratok után szólva — úgy látszik, hogy a legrégibb időktől óta jobbadán, mindig a gróf Gyulai család birta. Voltak ugyan más földes urai is, mint van jelenben is e helységben több tekintélyes birtokos: de egyedüli magas kegy-ura, valódi édes atyja — a vizár pusztításai miatt időről időre sokat szenvedett kis helységnek — mindig a gr. Gyulai család vala. Ezt hitelesen igazolja az, hogy már 1523-ban, és így a reformatio hajnalán építtette a hely. hitvallásuak számára ezt a közép nagyságu, déli oldaláról négy ablakkal ellátott, goth izlésű templomot, melynek rajzát lapunk mai száma közli, fatornyával együtt. Ezen ref. templom — a mint belszerkezete, és a falába rakott márvány táblára vésett feliratok, mennyezetén mai napig meglevő különféle régi festvények mutatják — két ízben épült. Egyik, vagy első része kemény téglá (1523-ban), másik fa-mennyezettel (1769-ben), melynek hitelességére, még abban az időben a hely. hitvallásu néhai gr. Gyulai Ferencztől, a n.-varsányi ref. egyház szent régiségei között látható hiteles okirat szórul szóra így szól: „Anno 1769. die 12-ma Septembris. A n.-varsányi ref. templom-

nak megújittatása végett alkudtam meg Miskolczon lakó Szántai János nevezetű becsületes asztalos mester embert, hogy azon templomban készítessen: egy koronát, két kart, öt koronás székeket, mennyezetet, mindezeket különb különb szép festékekkel s aranyosan illuminálva, és két ajtókat; ezeken kívül a közrenden lévő embereknek megkívántató székeket, kétszáz-harminczmagyar forintokban. — Valamint ez előtt megalkutt Kertész Ferencz nevezetű asztalosnak is megígértem vala, ki is meghazudván magát, cassáltatik. Signat. N.-Varsány Anno

Nagy-Varsányi ref. templom és fatorony.

et die notat. G. Gyulai Ferencz. m. p.“ — Van e templomban az Ur szent vacsorája kiszolgáltatására, egy ritka szépségű veres márvány vastag kerek asztal, mely szintén az ő gr. Gyulai család nagybecsű ajándoka. A templom alatt van e család rakott sirboltja, melyben több, mint 12 tagja nyugszik a grófi családnak, egész 1723-ig a mint gr. Gyulai Ferencznek azon saját kézirata mutatja, melyet maga Dadán, névről névre jegyzett be, egy mindig magával hordott nagyváradi Bibliájába, (melly nyomatott 1661-ben), a mit később a n.-varsányi ref. egyháznak, a Bibliában mai napig olvasható ezen bejegyzéssel ajándékozott: „Ezt a Bibliát adta és tette a n.-varsányi templomba méltóságos gróf, marosnémeti Gyulai Ferencz ő nagysága, 1769. die 16. Februar.“ Mellyhez még hagyományképen az emberek száján e maradt meg, hogy midőn maga bevitte a templomba és feltette volna a kathedrára; könyvekre fadván ezeket mondta: „E Biblia itt álljon, és meghagyom, hogy a pap mindig ebből vegye fel a szent leczkét.“

Nagy hiba, hogy e nagybecsű szent könyv, sok ideig láthatatlanul, nem rendeltetése helyén, csaknem a porba volt vetve a templomban!

Másik nagybecsű ajándoka a néhai ref. nmlgu gr. Gyulai családnak a rajzunkban látható 100 latot nyomó *esüst kancsó*; az Ur szent vacsorája kiszolgáltatására használtatni szokott a szintén itt

lerajzolt *ezüst pohárral*, belül mind a kettő gazdagon megaranyozva. A nagy kancsó fenekén ezen olvasható bevéselt szavak vannak: „Az uri szent vacsorához való ez edény. Anno 1747.” Az ezüst pohár talpa kerületén pedig szép, tiszta olvasható betűkkel, ezen sorok állanak: „G. Gyulai Ferencz és G. Bánfi Mária vették e pohárt, az Ur szent vacsorája kiszolgáltatására, Isten dicsőségére Bécsbe, die 26. May: Anno 1725.”

Igen értékes a további rajzban látható *ezüst keresztelő edény* is. Van ezen kívül ugyan illy értékkel bíró, egy kisebb és nagyobb gazdagon aranyozott ezüst tányéra is a n.-varsányi egyháznak, mindkettő a föntírt körirattal, melyeket használni szoktunk az Ur szent vacsorája kiszolgáltatása alkalmával.

Vannak ez egyháznak, talán még azon edényeknél is gazdagabb és nagyobb szerű kincsei: kendőkben és abroszokban. Ritka szépségű, és megbecsülhetetlen ereklje különösen három: egyik egy mai napon is hófehérségű igen finom vászon, olly ritka s gazdag arany és ezüst himzéssel sűrűn rakva, mellynek gyönyörű szépségén, a roppant munkán, melly szebbnél szebb virágokból, özek, szarvasok és repülő állatocskákból áll, elfárad a szem; és elcsodálkozunk, hogy egy hosszúságban és szélességben másfél négyszeg ölnyi nagy abroszt, mennyi idő és kitartó szorgalom kellett ez előtt 200 évvel illy pompásan elkészíteni! És ezen nagybecsű adomány 1656 ban készült, mutatja az évszám, melly arany sodronyokkal van kivarrva, az abrosz közepén T. M. betűk alatt. Másik ennél sokkal kisebb kendő, nagyobbára tiszta arany és ezüst sodronyokból áll. A harmadik kendő, ehhez hason nagyságu, melly már értékben nem annyira gazdag: azonban mégis szép, mert a himzés ezen is rokon az első nagy abroszon láthatókkal.

Mindezen nagybecsű régiségek igen méltók, hogy, elhunyt nemes adóik iránt, a maradék hálás emlékezetet tanusítson, mert, kik e kendőket Isten dicsőségére ajándékozták, tiszta áldozat készsége az Ur szent asztalára, már régen névben élnek csak: „Török István és hitvese Vas Erzsébet. Anno Domini 1705.” Semmi maradékuk nincs az élők sorában. Áldottak legyenek meghidegült poraik!

Midőn a régi vallásos érzelem s áldozatkészség e nemes példáit felmutatjuk: úgy hiszszük, hogy mind az élő nemes grófi családnak, mind pedig az elhunytaknak csak tartozott tiszteletünk adóját fizettük le.

Menyhért János.

A biztosításról.

Irta SZÉKELY JÓZSEF.

(Folytatás.)

IV. Szállítványbiztosítás.

Már a legrégibb időben feltaláljuk a vizenvaló szállítás biztosításának nyomait, Amerika felfedezése, India meghódítása, s Európa különböző népei által birtokbavétele a föld legtávolabb eső részeinek, e távol világrészekkel szükségessé vált összeköttetés, s egyik világrész terményeinek a másikéival kicserélése, lehetlen hogy nagyszerű befolyást ne gyakorolt volna a hajózásra nézve; napjainkig látjuk az emberi tudás és emberi erély ez ágában a megdöbbentő haladásokat.

Ha korábban a parthajózás tökéletlen volta, melly a kereskedelmi vállalatoknál a veszélyt csak sokszorozá, lassan lassan a tengereni biztosítást hozta életbe: napjainkban magának a kereskedelemnek teljes átalakulása a tengeren biztosító intézeteken kívül, olly intézeteket is hozott létre, mellyek a folyóni hajózás és a szárazon szállítás veszélyei ellen biztosítanak.

Az ég pompás folyókkal áldotta meg hazánkat; sőt van folyónk (mert a Duna legnagyobb részének Magyarország vet ágyat), melly a világkereskedés egyik leghatalmasabb útja lesz nem sokára. A Duna, semlegessé létele által, egy pár év múlva minden pontjain emelni fogja a párisi békét aláírt hatalmak lobogóit. A legtermészetesebb ugyanazon feltétel, hogy mindenik nemzet odahaza biztosítsa a maga kereskedelmi szállítványait, mégis a Duna szabaddá lételenek tényéhez nagy eredményeket köthetünk a zsenge „magyar biztosítási vállalatot” illetőleg, nemcsak a „vizontbiztosítás” reményénél fogva, de annival is inkább, mert az egész Németországon, tengeren biztosító intézetek, (mellyekkel legközelebb a magyar biztosításnak versenyezni kell) néhány hamburgi és triesti társulaton kívül, ez idő szerint nem léteznek.

De annival számosabbak Németországon a folyóni szállítást biztosító intézetek.

Nálunk is sokáig úgy nézték a folyókat, mint a világon mindenütt, hogy az a parthajózás és halászat kedvéért teremtetett. Hanem a folyamok szabályozása valahára hozzánk is beköszöntött s nemcsak a kereskedő és bizonyos, de maga a megrendelő kalmár vagy privatus is, érzi a szabályozott jóság-szállítás üdvösvoltát. Eddig a kalmár saját risikójára egyes vállalkozó hajósra bízta jóságát, ezt most a biztosító társulat in solidum vállalja magára és pedig nemcsak a hazai folyókon, de vizontbiztosítás útján a világ

összes tengerein is, a meddig csak hajók járnak. Mert például azért, a mit valamely triesti tengeren biztosító társulat, az első magyar általános biztosításnak, mint tengereni biztosítást átenged, vizontbiztosítás fejében igen sok jég- vagy tűzkárt biztosító praemiumot kuporít magához.

Mennyire ki van a folyónbiztosítás Németországon fejlődve, mutatja az, hogy az Elba-hajózási társulatoknál fordulnak elő esetek, hogy egyes biztosító társulatok, feloszlásukkor, 60,000 tallérnyi összegeket osztanak fel egymás közt, mint tiszta hasznót.

Ugy látszik egyébiránt, hogy a Majna és Rajna folyókon támadtak legelőször illy biztosító társulatok, mellyek kezdetben hajósokból állottak, később hogy a kereskedők látták a hajósok nagy hasznát, magok alakítottak illy biztosító egyleteket. Mainzban 1818 találunk már egy „hajózási biztosító-társulatot” melly később a Kölnben alakult társulattal egyesült s a „rajnai hajózási biztosító társulat” címét vette fel.

A szárazon-szállítás biztosítása Németországon, valamivel későbbi a vizeni biztosításnál. Az „Azienda Assicuratrice” Triestben, tudunkra az első társulat, melly tengelyen szállított javakat az elemi károk ellen először biztosított. Ezt követték a lipcei, aacheni, müncheni s legújabbban a berlini, düsseldorfi és frankfurti biztosító társulatok.

A szállítványi biztosítás olly szükséges a kereskedelemre nézve, mint eső és napsugár arra, hogy a gyümölcs megérjék.

A szállítás biztosítási intézetek, nem úgy mint a jég- és tűzkár-biztosításnál láttuk, tisztán részvénytársulatok, azaz részvényekre vannak alapítva, az évi nyereséget részint kiosztják, részint tartaléktőkévé alakítják. Sőt némelyik ez intézetek közül, mint a lipcei folyónbiztosítási társulat, a berlini szállítás-biztosító intézet stb. bizonyos feltételek alatt a nyeresemény egy részét a biztosítottak közt osztják ki, akár részvényesek legyenek azok, akár nem.

Ezenkívül a társulatok abban is különböznek, hogy egyik a jóságokat csak a szállítás ideje alatt biztosítja, másik más risikót is vállal magára, s a szállítás biztosítását csak mellék dolognak tekinti; aztán némelyek csak a tengeren biztosítanak, mások tengeren és folyókon, némelyek a folyót meghatározva, mások a folyót meg sem határozva, ismét mások, mellyek nem csupán minden hajózható folyón, de szárazon, tengelyen, és vasuton is biztosítanak.

A biztosítás tárgyai közül rendesen ki vannak véve a dugárak, továbbá ollyan áruk, mellyek nagy éghetőségök miatt biztosítás tárgyai nem lehetnek, például, puska, kénkö, szurok, terpentín, vitriol, széna, szalma stb.

Mindazon károk, mellyeket a biztosított javak zivatar, szélvész, áradás, hajótörés, zátonyonfeneklés, horpadás, a megindult jég, tűz vagy ehhez hasonló okok által szenvednek, az illető társulat által pótoltatni szoktak. Ellenben rablás, tolvajlás, hajókizsákmányolás, elkobzás, hasonlóképp hibás pakolás, egerék, patkányok stb. által okozott károk nem pótoltatnak.

De legjobb lesz illy általánosság helyett, valamely intézetet például közelebbről megismernünk.

Az Elbai-biztosítási társulat Hamburgban.

E társulat alapítója és teljhatalmazottja Mohrmann ur, egy tapasztalt és nevezetes magán-biztosító fia. Alapította az intézetet 1838, melly csak hamar virágzásnak indult. A társulat biztosít tengeren, folyón, kikötőben és egyik hajóról másik hajóra szállítás alkalmával történt veszély ellen. Tőkéje 600,000 tallér, 200 háromezer talléros részvényre, melly utóbbira 20% vagy 600 tallér fizettetett be, melly után évenként 4% kamat jár. A befizetett kész pénz fele biztos posztokon, magában a városban van elhelyezve, másik felével leszámitolási üzlet folytatatik. A maximum, mit egy első osztályu hajón biztosít, 20,000 tallér. Gözhajon mégis, felényivel többet is átvállal. A biztosítottak, dijaikat minden évben, június és decemb. végével fizetik. Ha a társulattal valamely biztosított díj követelése van, a risikót azonnal felmondja, ha csak magok az igazgatók késnek nem nyilatkoznak a díj rögtöni lefizetésére.

Ha valamely biztosításnál világosan ki nem volt téve; a hajó milly fából készült és hajótörést szenved, rajta pedig csak só, vagy köszén, csont, kréta vagy mész volt, a társulat, kárpótlásul csak felét téríti azon összegnek vissza, mit különben egészen tartozott volna fizetni.

Folyó áruknál, az elfolyt részt csak akkor kárpótolja, ha a hajó zuzás, vagy ütközés által szenvedett és pedig vasabrincesos hordókban levő olaj 5%-t térít meg; vasabrincesos hordókban levő bor, pálinka, termény olaj, szirup, faolajnál 10%-t.

A kárpótlást a társulat azonnal fizeti.

Egyébiránt a Haverie-rendszabály szerint fő dolog lenne azt is tudni, hány részvényt lehet egy kézben egyesíteni. Különben e társulat sem szokta közzé tenni évi zárszámadását és díjösszeleit. A társulat abban a hirben áll, hogy gyakran volt olly évi osztaléka egy egy részvény után, a mennyit egy egy részvényes készpénzül be nem fizetett. — Megemlítjük még röviden a „berlini szárazon és vizen szállítást biztosító intézetet.” Létrejött 1841. öt-száz részvényre; mindenik részvény ötszáz talléros; vagy is a tőke 250 ezer tallér. Minden részvény után 100 tallér kész pénzben befizettetett, melly évenként 4%-t kamatoz, a többi 400 tallérról, nyolcz napi felmondásra egészen vagy részenként fizetendő váltók adattak. 20 részvényenél többet egy részvényes sem bírhat. E társulat célja, a német vámegelethez tartozó minden álamokban, a Visztulán, Elbán, Rajnán és Weseren s ezek nájózható mellék folyamain, ugyszintén a száraz utakon szilárd díj mellett, mindennemű szállítványokra biztosítani.

Sőt az egész európai száraz földre kiterjeszti hatáskörét Török, Spanyol, Görögországok és Portugallia kivételével. Biztosít tengeren, csatornákon,

tavakon, kikötőkben, gőz és vitorlás hajókon, országuton, vasuton; télviz idején pedig szállításra rendelt csónakok biztosítását is átvállalja. Oltatlan meszet és puskaport, valamint ezzel rokon tárgyakat sem biztosít. Ha ilyen árukat a biztosított tudva eltitkol, a biztosítástól eszik.

Szárazoni szállításkor a biztosított kárpótlást kap mennyi, mindennemű tűz, víz, felhőszakadás, vizek ágyából kikelése, hózuhatag, jégtorlat, hidbeomlás, székér felfordulása stb. által okozott szerencsétlenségnél. (A vizen elő-

forduló szerencsétlenségekről fentebb szoltunk). Ez a társulat sem fizet lopás, rablás és csempészet miatt támadt károkat. stb. Ha a biztosított nagyon magasra vallotta be árujának értékét, kár esetében előbb be kell bizonyítani, hogy csakugyan annyit ért, különben a kárpótlás nagy részétől kopik az állá. A biztosítottnak joga van, ha a kár szárazoni szállításkor a biztosított összegnek 50%-jét és vízeni szállításkor 10%-jét meghaladja, a megsérült jószágot, a társulatra egészen átvesztetni. stb.

(Folytatás következik.)

T Á R H Á Z.

Irodalom és művészet.

+ („*Hazánk ügyében*“.) Ezen új irodalmi vállalat szerkesztősége (Török János) értesíti a közönséget, hogy ez időszaki munka első füzeté sajtó alatt van s rövid idő alatt meg fog jelenni, miben eddig is csupán a képmelléklet okozott némi hátramaradást. E munkára még folyvást elfogadtatik a hirdetett előfizetés, 5 pítall egy évi folyamra.

— E napokban hagyta el a sajtót az ohajtva várt „*Nemzeti színházi nyugdíjintézet naptár*“, szerkeszti s kiadja Szigeti József. A kiállítás díszes; a művet az eddig nyugdíjazott 10 magyar színművész arcképén kívül Ürményi József arcképe díszíti; igen érdekes melléklet továbbá „*Friczi*“ színezett alakja a „*Vénbakancsos*“ népszínműből és „*Mátyás király fája*“ Jókai hasonczimű regényéhez Barabás rajza után. E műmellékleteknél tán még becses-bek az írói művek, miket e naptár nyújt. A prózai részben találjuk ezeket: Ürményi József életrajza. — A *színeszi nyugdíjintézet jelen állása s szerkezete*. — A magyar színészet multjáról Fáy András. — Színház, nemzetiség, emberiség, hasznosság és mulatság Egressy Gábor. — A dajka meséje, Kövér Lajos. — Ingyen leczkék vén diákok számára, Vas Gereben. — A színiköltészetéről, Szígligeti. — Hogyan házasodott meg Buzgó Péter uram, Vadnay Károly. — Vén bakancsos és fia a huszár. Népszínmű 3 felv., Szigeti József. — Endre királyi herceg meggyilkoltatása Nápolyban, Fényes Elek. — Mátyás király fája, Jókai. — A verses részben e nevekkel találkozzunk: Tompa, Vida, Diénes, Lisznyay, Szász K., Losonczy, Némethy Gy., Sal F., Medgyes Lajos. — A csillagászati naptárt szerkeszté Brassai. — Nem hiányzik végre a teljes cím- és névtár sem. — Nem csupán a *jótevényes*, de a naptár belbecse is egyaránt hívja fel a közönség figyelmét. Kapható Ráth Mór bizományában. Ára 1 ft. 40 kr. pp.

+ *Bartalus István* zene művész, kinek „*Zrínyi lantja*“ című közelebbi szerzeménye a műérték előtt nagy tetszésre talált, újabban magyar „zongora-iskolát“ szándékozik kiadni. Üdvözljük ez elhagyott téren alaposan képzett hazánkfiait.

Egyházi és iskolai hírek.

— (*Néptanítói nyugdíjintézet*.) Egerszalókról (Heves), oct. 20-ról írják: Egerben f. hó 15-ikén az árvák s özvegyek valódi öröm napja ünnepeltetett, mert az egri érseki megyében a néptanító kántorok nyugdíjintézete teljesen megalakult. A testület tagjai a lyceumban gyűlvén össze, a főegyházban a hálaáldozat ment végbe, melynek végeztével a nagylelkű érsek *Bartakovits Béla* ur ő excolja, mint ezen üdvös intézet alapítója s védnöke, hódolati és hálaüzenetekkel tiszteltetett meg az illető kar által. De forró köszönet a dicső emlékü főpapnak az összes közönség részéről is, ki jótékony tetteivel nemcsak a néptanítói kar állapotán, ennek özvegyei s árvái nyomorú sorsán, hanem a közjón is segített; igen — mert tanítóink életfenntartása biztosítottván, családjuk jövője feletti aggodalmuk elhárítottván, minden igyekezetüket elvállalt hivatásuk céljára fordíthatják. E szerint bizton remélhetjük, hogy a létrejött intézet is nagy eszköze leend a hon művelődésének; a felvilágosultságnak s anyagi és szellemi jólétnek.

— (*A békési ágost. hitv. evang. szarvasi főtanodája tudósítványából*) kintünk, miszerint az ottani tápintézet jótéteményeiben a lefolyt tanév alatt 62 ifju részesült; a részesek közül a legtöbbet fizető is legalább 15 pengő fnyi jótéteményben részesül; az egészen ingyenes 50 pftig terjedő jótéteményt élvez. A tápdíjon fölül fizetett 36 p. kr. ingyen gyógyszeres és orvosi segély használatára jogosít betegség esetében; megjegyzendő, miszerint ez intézetben két szegény sorsu mózesvallásu ifju is tápláltaték több évig. A tanulók összes száma volt 242, ezek közül 199 magyar. 20 izraelita, 16 román, 5 német, 2 szláv; vallásra nézve pedig: 150 ágost. hitv., 35 helv. hitv. 20 mózes vallásu, 19 görög n. e. 18 rom. kath. A mult tanévben egy előkészítő oszt. lépett életbe, a jelen 1857-ikében pedig az ifjuság már gymnastikai gyakorlatokban is fog részesítettetni.

— *Nyíregyházáról* írják, hogy ott oct. 11-én lön hivatalába ünnepélyesen beiktatva az újonnan választott harmadik evang. lelkész t. *Jessenszky László* ur, azelőtt h. m. vásárhelyi lelkész. Az érdemes férfiú legnagyobb lelkesedéssel fogadtatott új egyházá részéről, mely méltán a legszebb reményeket köti az erő- és buzgalomteljes, ékesen szóló lelkipásztor hivatali működéséhez.

Ipar, gazdaság, kereskedelem.

— *Értesítés a Magyar Gazdasági Egyesület ügyében*: A cs. kir. Főkörmányzóság f. é. october 25-kén 8186. sz. a. kelt leirata értelmében a Magyar Gazdasági Egyesület régi tagjai részéről a kamat- és évdij-tartozások befizetésére a határidőt f. é. november 10-ik napjáig bezárólag meghosszabbítani kegyeskedett. Midőn tehát a befizetési határidőnek ezen meghosszabbításáról alólirt ideigl. bizottmány az Egyesület t. cz. tagjait értesíteni siet: egyszersmind teljes tisztelettel emlékezteti a gazdaközönséget arra is, hogy mind azon

régi évdíjas tagok, kiknek kötelezettségi idejük már lejárt s tartozásban nem maradtak, mind pedig az Egyesülethez újból csatlakozni kívánók abbéli nyilatkozataikat alólirt bizottmányhoz mielőbb beküldeni sziveskedjenek, hogy a m. főkörmányzósági rendelethez képest a november 16-ki közgyűlésen szavazati joggal élhető tagok névjegyzékét ideje-korán össze lehessen állítani. — Pest, october 27-kén 1857. *A Magyar Gazdasági Egyesület ideigl. bizottmánya*.

— (*Jó újság a kertészeknek és gyümölcsfajta-tenyésztőknek*.) Nagy akadályra volt eddig kertészetünk és gyümölcsfajta-tenyésztésünk azon körülmény, hogy a ki vásárlás utján növényeket, vagy gyümölcsfajta-tenyésztőket rendelt meg, sokszor igen csalódott vagy csalatott, más fajokat kapván, mint millyeket akart volna; de meg igen gyakran a megrendelő önmaga csalta meg magát, a meny-nyiben a megrendelt növény vagy facsemete az ő kertje vagy földje talajához rozsol levén megvilásva, abban díszlenie sehogy sem sikerült. Mind e két bajt kikerülhetjük ezután, ha *Lukácsi Sándor* urhoz a „*Kerti Gazdaság*“ szerkesztőjéhez fordulunk, mert ő egy *kertgazdasági ügynökséget állított fel*, mellynél fogva ő 1) minden kerti növényekre, dísz- és gyümölcsfákra, magvakra és baromfi-fajokra megrendeléseket elfogad nemcsak, de 2) ha a megrendelő földje talajának minőségéről éghajlati s egyéb viszonyairól, továbbá gazdasági s más céljairól őt értesíti, a megrendelt tárgyakat ezekhez képest választva fogja neki megküldeni; ezeken kívül 3) kerttervek készítésére, kertek rendezésére gazdasági és műkertészeket képes ajánlani. *Lukácsi* ur összeköttetésben áll nemcsak a hazai, de a szomszéd tartományi legjelesb mű és gazdasági kertészekkel is, azért fellálított ügynökségétől csak a legjobbat várhatjuk.

— (*Eke-próba*.) *Ransome és Sims* Ipswichben Angolországban gazd. gépgyárnokok a hazánk földjének minőségéről vett személyes ismeret alapján egy, lehetőségig olcsó ekét állítottak össze, mellynek magyar eke (hungarian plough) nevet adtak. Ez ekék megpróbálására e hó 22-én *Erkövy Adolf* a „*Falusi Gazda*“ szerkesztője, próbát rendezett, mellyre az érdekelt gazdákat, illetékes birókat, valamint gépészeinket is és ez utolsókat saját készítményű ekékkel megjeleníteni felhívta. A próba délelőtt a vasuti indobáz szomszédságában levő *Kund Vilmos* telken ment végbe. Magyar gépészek közül *Ungar, Farkas, Röck* és *Gubicz* állítottak a síkra ekéket. Felelet csudáljuk, hogy *Vida*cs nem állt ki annyira híres ekéivel; valamint azt is, hogy ez ekepróban, melly pedig mezőgazdaságunkra igen fontos mozgalom, épen azok nem jelentek meg, kiknek okvetlen ott kellett volna lenni és kiknek távollétén mindenki megütközött. A versenyből többek közt azt mondá ki a rendező *Erkövy* ur, hogy a magyar s különösen a *Farkas-féle* eke közönséges szántóföldön előnyösebb az angolnál. E diadalt jól esik nekünk elmondani!

— (*A sárga-dinnyetenyésztés Szabadhegyen*.) *Győr* külvárosában, mint a *Győri Közlöny* írja, nagy haszonnal üzetik, habár az csak minden 8—10 év alatt egyszer fizet bőven. A többi tenyésztő közül *Járfás* és *Borocska* ez évben minden 1200 négyszögöles holdtól 120 pftot és így a dinnyéből összesen 1000 pftot vettek be. Ezen fölül, mert itt a dinnyét csak a kukoricaföldeken a sorok közé ültetik, a tenyésztőknek megmarad a kukorica, a föld szélein termett burgonya, és bab mint mellékes jövedelem, melly a földadót s egyéb kiadásokat bőven fedezte.

— (*A borkelenten hasznáiban*) már is meglátszik, hogy külföldön nagy pnsztításokat tett a szőlőbetegség. Buda környékén állítólag braunschweigi és nürnbergi borkereskedők ügynökei a promontori és tétényi szőlőkben nevezetes vételeket tettek és akóját a veresnek 7 — a fehérnek 8 pftjával fizették.

— (*A bicicz*) növény, vetélytársát a repcét aligha ki nem turja a földből; Zemplén felső részében és Abaujban az idén jól fizetett; Kassa vidékén több helyütt látni kísérletkép biciczcel bevetett földeket.

— (*Ráktalan Németország*!) *Kubinyi Ágoston* a német természettudósoknak ez idén Bonnbán tartott gyűlését meglátogatván, csudálkozással tapasztalá, hogy közülök sokan a ráknak csak egyetlen nemét ismerik, megigéré azért, hogy annak hazánkban tenyésztő több nemével megismerteti őket. Fel-szólítására Szégedről a polgármester már küldött is az ott találtató két rák-nemből több példányt hozzá, mellyekből kettő a nemzeti muzeum számára fog megtartatni, a többi pedig ígérete szerint elküldi az illető tudósoknak. Kissé különösnek tetszik hallanunk e tényt, miután *Fényes* Statistika-jából tudjuk, hogy a *Lajtha* és *Zala* folyó rákjai Ausztriába kihordatván, ez uton nem megvetendő összeg pénz foly be az országba. E rákok a bécsi vendéglők étlapjain *Zolo* (talán *Zala* helyett) rák név alatt fordulnak elő s meglehet, hogy a nevezett tudósok közül is már többen élvezék azokat, csak hogy szorosabb tudományos vizsgálat alá venni elmulaszták. Most már ebben is lehet módjok.

Közlekedési eszközök.

* * (*Budapest és Ó-Buda*) a jövő tavasszal a Dunára fognak ereszkedni a budai hajógyárból, hol most nagy szorgalommal dolgoznak rajtuk. E két gőzös helyi közlekedésre van szánva s mint mondják, az eddigieknél gyorsab-

ban fognak járni — nem is árt; mert ki az eddigi gőzösökön ment p. o. Pest-ről a Császár-fürdőbe, sokkal később ért oda, mint ha omnibusra ült volna. E késedelem oka az is, hogy a gőzös utközben vagy három állomást érint. E bajon is kellene segíteni — több gőzös járatása által.

+ (A buda-marburgi vasút) indóháza, hahogy a L. B. hire valószínű, csakugyan Budán, az alaguttal majdnem szemben leend a vérmező közelében, hol már a Krásznai és Herzféle telkeket e célra meg is vásárolták volna.

⊙ (A vaddisznók) a Bakonyban, mióta a fegyvertartás meg van szorítva, ben. Minap azon kedvőkre tenyésznek és szaporodnak a farkasok. Ez utolsók megenni a 40—50 darabnyi falkákban makkozni a rengeteg belsejécsodálkozott valaki, hogy nem jut eszébe annak a sok farkasnak sok vaddisznót.

M i u j s á g.

z Főherceg kormányzó ur ő Császári Fensége kegyes járulékul egy megyekórháznak Sz. Miklóson leendő építtetésére 200 pftot, továbbá a tűz-vész által meglátogatott hozelecz községnak Szepes megyében hasonlóan 200 pftot és a losonezi ápolónak 100 ftnyi összeget gyámolításul ajándékozni méltóztatott. (B. H.)

** (Régi szokás) hogy a kereskedői bukásokkal együtt jár ez Amerikába szökés. Ennek meggátlására a pesti kormányhatóságok parancsot adtak ki, semmi kereskedőnek, vagy illy testülethez tartozónak utlevelet nem adni mindaddig, míg azt a keresk. törvénzék meg nem erősíti. Milánó város hatósága nem volt illy elővigyázatos és ime a tíz millió líráig bukott nagy kereskedő Ballabio már meg is szökött. E bukás arról is nevezetes, hogy általa b. Sina Simon 80,000-ig, Rotschild pedig 6000-ig van érdekelve.

** (Somlyón a szüret) ez idén gazdagabban fizetett mint tavaly. Egy akó mustnak ára 6—8 pft.. A szekszárdi is hasonló áron kel.

+ (A csángó magyarok.) A „Kol. Köz.” írja: Valahányszor számbaveszünk nemzeti erőnköt, soha sem szabad elfeledkezni a százezernyi csángó magyarról, kik Moldva, Bukovina s Oláhország földjén laknak. Erdélyből Moldvába lépve még jó darabot — egész Románig az ember alig veszi észre hogy nincs magyar földön; láthatni egészen magyar lakosságú helységeket, találhatni magyar hangzású falvakat, mint Sós-patak, Boldogfalva stb. Csak Bákó vidékén 60,000 magyart számít Moldva statistikája. A nagyobb Oláhországban szintén fölös számú magyar népesség van szétszórva s az egy Bukarestet kivéve, hol ref. egyház virágzásban van, hány protestans és katolikus magyar nincs ott szétszórva, kik lelkesüléne az egyház szószékében magyar hangokat hallhatva? Kik keresik a vallás malasztját s nem lehetve azt anyanyelvükön, átolvadnak más rítusba s más nemzetbe. Az olly nagy befolyású katolicus clerus és az eleven életű Szent-István-Társulat egyrészt, a protestans superintendentiák és főurak másrészt sokat tehetnek, figyelmet fordítva néptöredékeink ezen különös tekinteteket igénylő helyzetére, hol újabb-újabb ekklesiák alakítása által, a létezőknek magyar papokkal ellátása, népnevelők és olcsó könyvek oda küldése által, ottani véreinkben a nemzetiség fenntartására hatni igyekezzenek.

Δ Nagyvárad püspök Szaniszló Ferenc 6 exclja az annak idejében számára megküldött Nádor-Codex diszpéldányaért 300 pftot küldött az akadémia tanácsához, olly célból, hogy azt ez iskolaévben tudorságra törekvő egy orvos-, egy jogász- és egy hittani jejlőt közt egyenlőn ossza ki.

** (Egy kanász, ki Bécsben legalább is 3—4 nagy házhoz bir.) Erdélyben az abafájai kanászt midőn disznóit őrizné, egy napon levél lepte meg, mellyben 500 pftot kapott és azon tudósítást, hogy csak siessen fel Bécsbe és vegye át azon 3—4 nagy házat, mellyet valami nagybátyja hagyott reá. Elképzelhetni, milly hamar Bécsben volt!!

Δ (Boldog bécsiek!) ők már nem soká fognak tej helyett lisztel habart szappanvizet s buborékot és egyéb méregkeveréket inni, mert a városhatóság a tej égbekiáltó hamisításának gátlására és felismerésére behozta a tejmérőket, mellyekkel a rendőrök megvizsgálják az arulandó tejet s büntetést rónak a hamisítóra. Mi még aligha sokáig nem sóhajtozhatunk hasonló intézkedés után, pedig a tejhamisítás Pesten is hatalmas virágzásnak indult.

— Nyilatkozat. Kötelességünknek ismerjük a t. cz. olvasó közönséget értesíteni, hogy „Magyar Élet” című irodalmi vállalatunk II. füzeté is, jelesb írónk munkáiból kiállitva, szintén kinyomatott, s csupán közbejött rendkívüli akadályok miatt nem küldethetett szét. Reméljük azonban, hogy néhány nap múlva ezen akadályon is túlhatolunk s t. cz. előfizetőink várakozásának eleget teendhetünk. — Pest, oct. 23. 1857. — Mészáros Károly, Sárosy Gyula.

Egyveleg.

— (Oláh cigánycsoport gassága s egy magyar asszony megcsalt jöszöcsége.) Szentgyörgyről (Vas megyéből) írják: E földmivelő néptől lakott vásártartó magyar faluban történt f. é. october közepén, hogy egy oláh cigány vándor csoport a helységen átvonulván, szokása szerint ezt gyorsan munkába vette. Több csapatba oszolva, ragadozó madarakként rendre kutatva a házakat, szerencsét próbálódó a paraszt asszonyoknál. Az egyik kiküldöttség, férfi és nő tagokból álló, botlott is hamar olly házba, mellyben gazda, gyermekek és cselédek távol valának, kiszéledve a mezőre, magvetési munka körül; egyedül a házi asszony maradt honn ház-őrzőnek. A látogatóknak konyhán át kellett bemenni a szobába. Épen itt kinn lettek a jó őrzőt. Szép beköszöntés után, per ifjú asszony czimezve, a nőt hizelgő szapora beszédekkel csakhamar megnyerték maguknak. De mi alatt ámitó szerencsejelségeiket leghangosabban mondogatják, köztök egy vastag cigány nő hirtelen eljajdul, földre rogyik és ájulásba esik a katlannál, jó távol a szoba-aj-

tótól. Most mindnyájan megijednek, az ájultat körül fogják, dörzsölik, mozdítják, velők a házi asszony is, sajnálkozva az eseten és minden esztét ide vesztve. Egy kis eczetet hozni, az együgyű még el is távozott egy időre a konyhából a kamarába. Azalatt a cigányok közül ketten a szobába belopóztak, gyorsan az asztal tábláját, melly záratlanul állott, félretolták, a benne talált pénzt magokhoz vették, és ismét a zajongó sereghez tértek vissza a konyhába, hol még ekkor is az elájult nővel bajlódott. Végre — maguk közt titkos jeladásra — az elájultnak szerepét játszó feltenyészett; mikor az egész csapat ill a berek náda kert elhordta magát, a szivességet megköszönve és a házi asszonytól nem is kérve semmit. Sietve eltszultak a faluból, utjokat az erdőnek irányozva. A magán maradt jámbor asszony most kezdett még csak elmélkedni a történt dolgon. Nagy szeget ütött fejébe, hogy ezek a csunya vendégek, — kik máskor olly tolazkodók voltak, — tőle ezuttal nem kértek semmit. Szemlét tartott tehát a konyhán, s ime! ott már mindjárt a falról több edénye hiányzott. Aztán a szobába ment megnézni, vajjon az a 600 forint, mellyet vele módos atyja harmad évvel menyasszonyi ajándécul adott aranyban ezüstben, ott van-e szokott helyén az asztalban? Majd nem össze-rogyott ijedtében, hogy a pénznek csak hült helyét találta. Most már áikoltozott, jajveszékelt; futott a mezőre férje után: de mire azt haza kiabálta, akkorra már a morék régen tul voltak hegyen völgyön. A gazda, másod magával a tolvajokat mindjárt üzőbe vette, utól is érte, de náluk nem talált egy árva garaskát is. Mit tegyen? Költségeskedjék-e zsandárookra, bíróságra? Hagyta őket futni, mély fohászokkal térvén vissza házához, e vándor népnek szabados barangolásai és mindenfelé hallatszó ragadozásai ellen. A mi elég gyávaaság volt tőle. Soha ne feledjük a magyar közmondást: „Szemesnek a játék, vaknak az alamizsna!” e. i.

— (Egy fiatal leány hirtelen halála tánczolás közben.) Sároúrról (Vas megyéből) következő szomorú esetről értesülünk: E mezővárosban nem ré-giben a fiatalság vidám társulatát alakult, egy ügyes tánczmester vezérlete alatt magát a tánczban gyakorlandó. Miután ügyességüket már érezték, kívánták azt nyilvános körben is szüleiknek, rokonaiknak és e szépművészet egyéb barátainak bemutatni, azaz: ünnepélyes tánczpróbát adni. E célra a koronához címzett vendégház nagy tánczteremét választották, határidőül pedig oct. 17-kének mint szombati napnak estvéjét. Az ünnepélyre számos uri vendég jelent meg, nem csak Sároúrról, hanem ennek távolabb vidékéről is, minden rang és osztály szerint. Esti 8 órakor megkezdett a tánczpróba, erős keringővel mindjárt először is. Egy deli, vérmes alkatu s szorosan vékonyra fűzött fiatal leány, alig fordulva néhányat, elkezdett halványulni és sárgulni; egy barátja a tánczoló köréből karján tüstént kivezette, pi-henés véget leültette. De a leányka mindinkább hervadozott, színében változott, és szinte ájulásba esett: ekkor mindig többen siettek ápolására, a leg-közelebb benyúló szobába vitték, pamlagra fektették, és a szorosan fűzött ruhát testéről (ujjaikkal lehetetlen levén) késsel metélték és hasogatták le. De mind hiába, a leányka a segítő kezek között szomorú halálba merült. A váratlan és hirtelen gyászeset a vigalmat azonnal siralomná változtatta, és annak rögtön véget is vetett. A szerencsétlen leány egy városbeli tehetős polgár R. . . . leánya volt. Szülei s minden ismerőse gyönyörrel legeltették rajta szemeiket, midőn kedves Linájok paméla kalapban, crinolin szoknyában és vékonyra fűzve jelent meg előtök. De fájdalom, ki hitte volna, hogy épen e divatkövetés hozzon leányukra hirtelen halált? Hétfőn este kísértetett a köz-sajnálkozást gerjesztett áldozat az örök nyugalom helyére; vigasztalhatlan szülein kívül nagy számú megilletődött népsereg követé koporsóját.

Vajha az illy eseten leányaink, öreik és főleg az édes anyák okulnának! Vajha ezt a pokolhozta női farkas-gúzt, a fűző vállat, az ugynevezett miedert, örökre száműznék a divatból, melly az egészségnak olly veszélyes, olly sok nyavalyának szülője, melly az arcz szépséget idő előtt földulja és a mit senki nem gondolna, hirtelen halált is idéz elő, — mint erre ime itt van a leg-közelebbi gyászos példa. Boldog ki más kárán tanul! e. i.

** (Ristori Madridban) jutalom előadásakor az árák fölemelése nélkül 10,000 frank tiszta bevétel jött be. Jelen volt a király és királyné is. Harmadik felvonás után a királyné komornyikja által egy katulyát küldött neki, mellyben egy művészileg készült koszorú, s egy 142 brillanttal rogyogó homlokkötő volt, melly 10,000 frankra becsültetett. Mondják, hogy a művésznő művészi pályáján már több illy megtiszteltetésben is részesült.

— Sajátos tanítói honorarium. Egy vidéki nagyobb városból közlik azon különös esetet, hogy egy czipész-mester, ki gyermekkori írás- és olvasásbeli mulasztását helyre akarta hozni; felszólította egy ottani tanítót, sziveskednék e célból naponként egy órai tanítási időt határozni. Hosszas párbeszéd következtetése az lőn, hogy a tanító megmáshíthatlanul — magánhangzók és egyszerű mássalhangzók kivételével — az összetett mássalhangzó betűk megismertetését, ugy szinte (?) a helyesírás és olvasás alapos betanítását egy pár fejelésért volt szives magára vállalni. Az eredményre kíváncsiak volnánk.

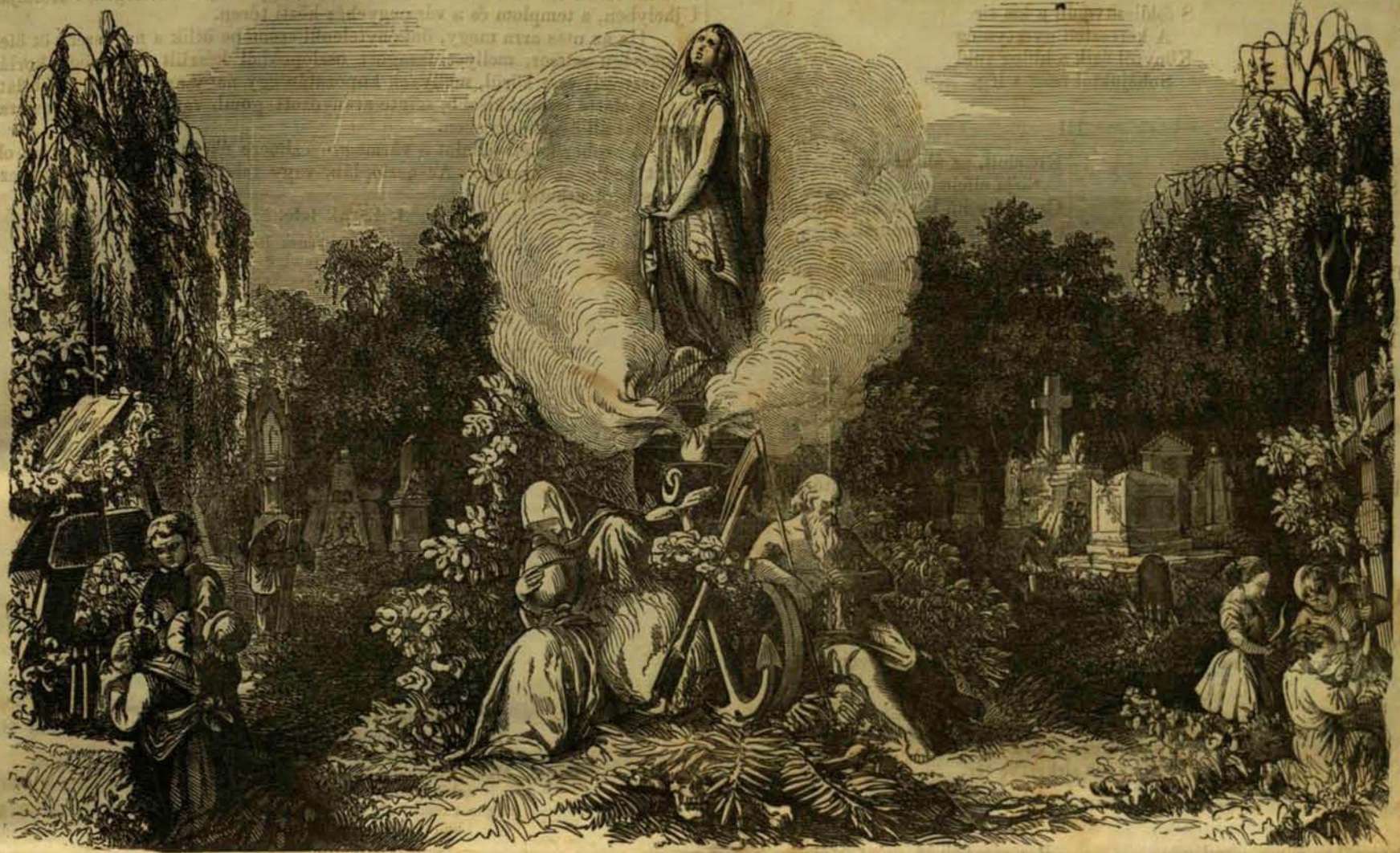
R é g i s é g e k.

22. Ha a háztűzrontó asszony fényesen öltözött, róla az uton is akárki letéphette ruházatját. Hát most?

23. A kicsapongó nőknek ruházatja tarka s virágos színből állt. Néha a gyász-mez alatt is tisztátalan sziv lappang.

24. Azon szülőket, kik gyermeküket mesterségre nem taníttatták, vénségükben a gyermekek nem köteleztettek tartani s ápolni. Sok szülő halna meg ma vénségében étlen.

25. Elő-Indiában egy vallászcikk ezt tartja: Ámbár a kertész tudja, hogy mellyik virág szebb a többinél, de azért a violát sem gyomlálja ki a rózsá tövéből. Szép vallási türelem. Mészésgé.

HALOTTAK ÜNNEPÉRE.

HALOTTAK NAPJA.

Költői beszély.

I.

Sárga hanton, uj keresztnél
Bánatos nő térdepel;
A természet is halottgyászt
Sárga fátyolt ölte fel.

De az ősznek gyászolása
Még sem olly mély, bánatos,
Mint midőn a fájdalom, gyász
Ifju szíveken tapos:

Az ősz vése hullt virágok
S kórók gyászat hozza el;
E bús hanton ifju özvegy
S két kis árva búja kel.

Agg családnak korcs utóda,
Egy játékos sirja ez,
Hol az özvegy s két kis árva
Bánatában ömledez.

S im mögöttök gyász köpenyben
Egy sötét alak közelg,
A halott álnok barátja, —
Az özvegyhez illy szót ejt:

„Bájos özvegy! Mért a bánat?
Csak csapás mult rólad el,
A tavasz sem egyszer ujul,
Ea nem egyszer a kebel.

Jer karomra; a mi elmult,
Elv, feledség fedje be.
Férj halottad bátyja gazdag
S mért ne lenne özvegye?

Egy szavam . . . s a büszke főur
Érsénye elébe hull . . .
Rég szeretlek . . . egy igen szó
S köz-családunk boldogul.“

„Hah, te kigyó, most kitártad
Szennyes kebled vágyait! . . .
Jól gyaníték, te hozád ránk
E nyomornak kinait.

Ifju szívét te vezérléd
Bűnös játék fészkibe; —
Öngyilkossá is te tetted
Szenvedélyek ördöge . . .

El szememből! . . . Ha szívemben
Egy ér hozzád szítana
Széttépém, ha végreményem
Halna is ki általa.

Mindnyájunknak átka érjen,
A gonosz, mit forralál,
E két árva szent imáin,
Az ég jó; — téged talál.“

„Jól meggondold büszke asszony! . . .
Még szeretlek, lángolok,
Egy szavad még visszainthet
Egy csókodra meghalok.

De ne kísérts; haragomnak
Vad sátánit fel ne költsd
Lángszerelmem lázsebére
Boszu olaját ne töltsd:

Elhagyatva, két gyerekkel.
Kin, nyomor vigyorg feléd
A világ gonosz, szivetlen
Részvét nem mosolyg eléd.

Gyöngé fényű mécsvilágnál
Bus beteg nő dolgozik,
Arcza halvány s szép szeméből
Arczhervasztó köny folyik.

Kis leánya ételért sir,
Fiacskája lázbeteg
És a munka olly nehez lett
Mert a lélek csüggeteg.

Hullt a hó a tört üveg közt
Be benéz a zivatar
Sipoló szél jár az utcán
S a tűzhely hideg, avar.

„Csak pár perczig várjatok még
Csak pár perczig, gyermekim,
Munkám kész lesz s láng lobog fel
Kis házacskánk tűzhelyin.

A dús főur hű meghittje
Ügyvivője én vagyok;
Egy szavamra kin, szegénység,
Más szavamra élv ragyog!“

„Van kezem még — mond az asszony —
Két árvám van s két karom
Egyik karral az egyiknek,
Mással másnak dolgozom.“

„De betegség vése sujthat,
S ki lesz akkor segítő?!“ . . .
„A nagy Isten“ — mond hívően
S elrohan az árva nő.

II.

S tudod-e azt kis leányom
Ma „halottak napja“ van
Kis füzérünk még kötetlen,
Sirunk még virágtalan.“

„O jerünk hát, mond a gyermek,
Többé ehés sem vagyok, —
Étel helyett végy virágot
Én ott olly boldog vagyok.

Annyi gyertya, annyi füzér
Leng a dusak halmain;
Csak atyáknak sirja volna
Elhagyottan odakinn?“

„Jer ölembe, jó leányom,
Te okos fő, érző szív,
Fájdalomra, mint örömré
Az ég általatok hív: —

Jer, jerünk hát itt az este; —
De fiunknál ki marad . . . ?
„Vigyük őt is“ — mond a lányka —
Elmaradni nem szabad.“

S földszitve áll a kis sir
A keresztén gyertya ég
Könytől ázik a hideg föld
Sohajoktól rezg a lég.

S gyászos asszony, éh leányka,
Kör fücska, zöld füzér
Kézben és karokra fűzve
Népes temetőbe ér.

III.

Fényes utcán úri hintó,
S a hintóban két egyén :
A dús testvér és meghittje
Bárony párnák lágy ölén.

„Távozom hát — mond a főúr,
Kit kerestem, nincsen itt;
Mint ön mondá : a kaczer nő
Rég eldobta fátylait.“

Ha öcsémet elfeledte
S nincsen árva karjain,
Látásom terhére volna,
Befejezvék dolgaím.

Áldozata sirhelyére
Drága sarkát helyezünk;
S ha készen lesz, hű baráti,
Rá pár könyűt szentelünk.

„Igy rendén van — mond a meghitt —
Hű nőd nem hogy feledett;
De szerencsétlen barátom! . . .
Téged soh sem szeretett“

Kit előlt, az áldozatnak
Sirja elfeledten áll,
Csak egy hű barát önt könyűt
A kis hant körülál.

„Hű nemes szív, jó hogy mondod
Ma „halottak napja“ van
A temető itt közelben
S öcsém sirja nyomtalan.“

Jer vezess el, bár minő volt,
Pár könyűt csak érdemel,
Öntsük össze könyűinket
A természet könyvivel.“

„Furcsa eszme! . . . Méltóságod? . . .
E viharban? . . . Temetőn? . . .
Az éj késő; a sir távol . . .
S mért épen illy sürgetőn? . . .“

Csak vezessen; e halálnak
Sulyos vádjá vállamon;
Elhagyám őt . . . Tartozásom
Bárha későn, lerovom.“

És hiában kér az álnok
A fuffang ma mit sem ér;
A szív érez; a vád terhel . . .
S a főúr sarkertbe tér.

IV.

Temetőben néma csend van,
Csak sohaj leng; könyű hull
Kis mécs a szegény keresztén
A dúsén száz fáklya gyul.

„Isten tudja — a ravasz szől —
Pályánk elvész, tévedez;
Olly csekély sirt ennyi fény közt
Rosz szemem föl nem fedez : —“

Térjünk vissza! . . . „Nem barátom,
Majd az őt csak elvezet
Ha ön, a barát, kifáradt, —
En, a testvér, elmegyek.“

S mind borusbat sejt az álnok,
Roszat sejt a gazdag úr;
Az szokásban lel védelmet;
Ennek keblén gyanu dúl.

És az örrel értekezve
Gyász hantok közt úgy halad
Hisz szívében sejtalem kél,
Törhetetlen akarat . . .

„Uram, az ott!“ „És melly nő az?“
„Az neje és gyermek!“
Oh nagy Isten, hát a gázság
Szívem ekkén játszta ki?“

Rongymezében sir az özvegy,
Sirnak árva gyermeki;
Oh erős ég, égi szellem
Ne késsél megáldani.

Itt nyomorgunk; mély üregből
Sir szavunk egedbe fel;
Gyámoltsad árvaságunk
Vagy végy minket innen el!“

S im a roskatag keresztthez
Egy ujonjött térdepel
Bús szemében könnyű csillog,
S meghatottan esdekel.

Engedjétek, hogy imáim,
Egyesitem veletek,
Körötökbe vegyetek föl,
Tölem ne rettegjétek.

A holt helyett én leszek már
Árvaságtok gyámola.
Három tiszta szív lemossa,
Mivel keblem vádola!“

Tiszta szívet, tiszta érzést
Bűn nem tud elejteni;
Mert ez földi porsátrunkban
Győzhetetlen, isteni!“

Sz.

A zempléni vitézek emléke.

A francia forradalom, mint majd minden európai nemzetet, úgy a magyar is kényszerítette fegyvert ragadni hazája védelmére. A mindig előbb-előbb nyomuló Napoleon, a már meghódított nemzetek honán keresztül, — mindenütt győzelemről győzelemre lépve — Magyarország felé közeledett. A hazának védelemre volt szüksége. — Így történt, hogy a harcra készülők közben felszólított zempléni nemesség április 27-én 1809. Sátoralja-Ujhelyben összegyűlt, hol nagy lelkesedéssel és hősi elszántsággal esküdtek fel a szent zászlóra; utolsó esep vérüket ajánlva fel a hazának és a királynak védelmére. Azután Kandó Gábor ezredes vezérlete alatt, azon ígéret mellett indulának

el, hogy ha dicső tett által vonnának fényt magukra, vagy hősileg vérzenének el, emléküket a megye, egy nyilvános helyen felállított nagyszerű emlékoszlop által fogja örökíteni. — S ugyan azon év június 14-én — másfél hónap múlva, hogy zászlójukhoz felesküdték — Győr mellett sokan közülök hősi halállal esvén el : az emlék felállított a megye saját költségén, Sátoralja-Ujhelyben, a templom és a vármegyeház közti téren.

Ha az utas arra megy, önkénytelenül szemébe ötlök a nagyszerű öt öles magasságu szobor, melyet faragott oszlopokból készült négyszögű korlát (balusztrád) vesz körül, mellynek kupozatán egy nagy aranyozott gomb látható, s alatta nyolcz kisebb, szinte aranyozott gomb van, melly a magas talpazattal áll összefüggésben.

A szobor keleti oldalát a vármegye czimere ékesíti, a többi három oldalait pedig az országé. Az oszlopláb, vagy talpazat oldalain a következő felirások olvashatók :

I. Észak felé.

Zemplény Vármegyének Rendei
örök emlékezetekre
azon Nemes Vitézeknek
Kik Győrnél Junius 14d. 1809.
más fél hónappal azután hogy a zászlóhoz
felesküdték volt
Ezredes Kapitány Eger-Farnosi Kandó Gábor
vezérlete alatt
lelkeiket a közügyért letették.

II. Nyugat felé.

Legényei Budaházi Péter Káplár
Kartács által leterített Kapitányát
élte' kockázásával
a csata helyéről kiragadta
s e vitéz tettéért
Fejedelmétől az ezüst mellypénzt nyerte meg.
Zemplénynek Rendei pedig,
nem mintha bér kellene az érdemnek
hanem mivel az érdemet megjutalmazni
annyi mint osztolni benne,
honn hagyott feleségét és háza' népét
pénzzel segéllették.

III. Kelet felé.

Libero Baroni Antonio Barkóczy de Szala
Insurgens Nobilis Turmae Zempliniensis
intrepido centurioni
Andrae Major, Stephano Bagi, Ladislao Dombi, Petro Oláh,
nobili genere ortis, strenuis civibus
magno exemplo invidendo fato gloria perenni
anno salutis 1819. 18. cal. Jul.
praelio ad Jaurinum caesis
Hungaris felicibus immortalibus
quod in periculo libertatis
pro libertate liberi perissent.

IV. Dél felé.

Petro Budaházi
qui Antonium Barkóczy vulneratum moriturum
hostibus eripuit langventem fovit morienti lumina clausit
Matthaeo Gergelyi, Josepho Balogh, Samueli Lánzy,
Michaeli Dombi, Michaeli Varga et Beniamino Cseh
honesto vulnere superstitibus
Monumentum hoc grati concives SS. et OO. cottus Zemplin.
posuerunt anno salutis 1819.

Közli S. G.

A debreczeni állandó színház.

Oct. 20-ról ezt írja r. tudósítónk : Hogy mi debreczeniek, hogy vagyunk már színházunk ügyével? Isten tudja már mikor, de csak volt egyetlen egyszer egy választmányi összejövetel ez ügyben polgármester ur elnöklése alatt, — miért nem hivatott többször e választmány össze? talán más tudná jobban okát megfeyteni, — de azért készültek tervrajzok, s ha M. ur N.-Váradról itt léte alkalmával jobb helyen kereskedik, meg is tekinthette volna azokat. E tervek felsőbb helyen alkalmasint nem hagyattak helybe, mert ujnak készítése s felterjesztése rendeltetett meg, fel is szállítottatt Ybl építész, de a tervért járuló 600 forint nem engedtetett kifizetnén, és így föl sem terjesztetett. — Pangott az ügy; — több buzgók mozgatni akarták azt, föl-leptek egy ideiglenes színház eszméjével, — a város ingyen ajánlt helyet az ugynevezett hagymatért, a társulat 50,000 pftban gondolá az összeget megállapíthatni, elkészíté alapszabályait, s felterjeszté azokat a körülbelől 18,000 ft-ra menő aláírási ívvel együtt. A cs. k. helytartóság még auguszt. havában helyben hagyta az alapszabályokat, megengedte a társulat alakulását, s ideiglenes színház építésére azért, mert a társulat kijelenté, hogy ha mig építéshez nem fog — állandóra alakulna társulat — egész tőkéjével ahhoz csatlakozik; — kimondá a helytartóság azt is, hogy a város által ajánlott tér helyett más eszközöltessek, mert gr. Degenfeld által állandó színházra 5000 pft. köteleztetett, ha azon tér be nem építették, az is nyilvánított, hogy mivel a városi községtanács az ideiglenes színháznak ellene nyilatkozott, a város vagyona, s pénze igénybe nem vétethetik. — Meg van hát az engedély az ideiglenes színházi társulat alakulására; de épen ez a baj, mert e társulatnak esze ágában sem volt ideiglenest építeni, s e czímmel csak a kedvet akarta felvillanyozni egy állandóra, szóval ideiglenes színház építésére alakult, hogy állandót építtessen, értse a ki akarja, mert én ugyan nem értem; — s tett-e auguszt. óta e társulat valamit? egyetlen lépést sem! — Mi volna hát a teendő? —

Igénytelen nézetem szerint egy állandó színház építésére kérni engedélyt, mely a fentebb említett motivumból következtetve okvetlen megadtnék, — megnyitni továbbá az aláírási próbaíveket, s meg vagyok győződve, hogy a részvét legalább ötszöröse lesz, mint volt az ideiglenes iránt, — azt is hiszem, hogy a városnak a fentemlített 5000 ftal együtt mintegy 30,000 pftra rugó állandó színházi tőkéjével, ezen felültelekkel s pénzben nem kerülő anyagokkal megengedtetnék a társulatbai olvadás oly formán, hogy annyi részvényt nyel legyen érdekelve, a mennyi tőkéjéből, telke s anyagai becsült árából kitelne, — azt is remélem, hogy a lakosság az építési anyagok behordásánál fölhívásra tetemes segélyvel járuland. — De hol építtetnék e színház? A piac közepén félig lebontott ház hely nem arra való, egy az, hogy egy utcát zárna be, más az, rendőri tekintetből sem hiszem, hogy illy szűk helyre színház építése megengedtetnék; — van a városnak egy szép telke Czepléd-utcán romlásnak indult épületekkel, van egy másik szép hely a város istállója körül, homlokzattal egy csinos piacra; mind két helyiség szép, tágas, s a város közepén van, de ha az épülő színház alá boltok jönnének is, nem sokat jövedelmezne; van a piac szép részén a Beck-ház mellett két telek szinte romlodozó épületekkel — mind kettő egy tulajdonosé, — mi volna az ára? talán mint tudom, készpénz sem kellene érte s megelégednék a tulajdonos a vételár ötszázötletével; bezzeg körül rakhatnók itt a színházat jövedelmező boltokkal, s felettök sok helyiség casinói egyet stb. számára elférne, s hiszem, hogy a vételár kamatját csak e helyiségek is bőven kiadnák. — Ugyan az Istenért, indítsunk már valahára valamit; vagy nem olvastuk legközelebb is a hosszú recipét, mit egy jóakaró orvos ur rendelt számunkra? — a vasut is maholnap megnyilik, mutassunk legalább valami kezdetet az alföldi óriást látogatóknak!!

Van-e a léghajózásnak jövője?

Majd minden évben elvetődik hozzánk is egy léghajós. A közelebbi múlt vasárnapokon is bámulatra ragadá Budapest lakosait Berg ur moszkvai léghajója s Regenti ur merész sétatutazása a felhők birodalmában. Ezernyi ezer ember nézte és csodálta, de a sok között bizonyosan alig volt egynehány, ki a rémülés és borzadozás érzetén kívül komolyabb gondolatoknak is helyet engedett volna. Ezeknek akarunk egy pár — megvalljuk — másoktól tanult, másutt olvasott eszmével segítségül lenni.

A léggömb (Luftballon) a múlt század végén találtatott fel s egész Európa viharos éljenzése között emelkedett fel az első léghajós a levegőbe (Franciaországban). Azóta 70 év múlt el; azóta oly században élünk, melyet az ipar és találmányok századának szokás nevezni, — s a léghajózás mai napig is csaknem ugyan azon pontján áll fejlődésének, melyen fölfedeztetése napján állott. Nincs egyéb célja, mint a néző közönségnek meglepő látványt nyújtani s kész nevetség az olyan ember, a ki még azt meri mondani, hogy megjön az ideje, midőn mindenfelé léghajók fogják szeldelni a levegőt, még pedig nem a szél önkénye, hanem az ember akarata szerint.

Es e nézet még sem nevetséges. Az oceán végtelen hullámai-val, viharok és sodró árad ellenében, diadalmasan küzd meg az ember; a száraz földön villámgyorsasággal ragadja a mozdony még a hegyekre is és azokon keresztül; s így meg fogja ő végre találni az utat a lég rétegeiben is, mert a természettudományok egész összegében nem találni okot, mely miatt a szállítás e nemének lehetőségén kételkedhetnénk; ha pedig egy fölfedezés lehetőségét elismerjük: a bizonyosságot is el kell fogadnunk, miszerint az előbb utóbb létre is fog jönni. A feladat az: oly készüléket találni fel, mellynél fogva a léghajós biztosan kormányozhassa a léghajónak mind irányát, mind tetszés szerinti emelkedését vagy esését s azt terhek elbírására is alkalmassá tegye. Nem célunk itt az eddig tett kísérleteket, ajánlatokat, számításokat elősorolnunk, csupán annyit jegyzünk meg, hogy a siker lehetőségén mai napig a legjelesebb természettudósok sem kételkednek.

Csak egy ellenvetést említünk, melyet gyakran szoktak felhozni a léghajózás ellen, azt t. i. hogy nagyon veszélyes. Tagadjuk, hogy veszélyesebb volna a vasutnál. A vasuti vonat lecsuszhatik a sinekről, két vonat összeütközhetik, hidak, töltések leszakadhatnak, kerék, tengely törhetik stb. stb. Illy dolgokról szó sem lehet többé a léghajózásnál; sőt az sem lesz szükséges, hogy oly szédítő magasságra emelkedjék a léghajós, mint most a szokásos productióknál; rendes légutazásnál elég lesz, ha a fákna s épületeknél kissé magasabb színvonalra emelkedik s a hol ezek nincsenek, (mint p. o. a. nagy pusztaságokon) még illy magasság sem lesz szükséges. Azon esetre pedig, ha a léghajó vagy annak gépe valami sérülést szenvedne, gondoskodni lehetne oly eszközökről, ernyőkről (a minthogy illy készülétek már eddig is léteznek), melyek csendes, lassu leereszkedést eszközölnének. Mihelyt nem lesz többé

ujtság, s kissé hozzászoktunk, szintolly aggodalom nélkül fognak az emberek léghajóba ülni, mint most a vasuti kocsikba, azt pedig szintén nem lehet tagadni, hogy olyan ember, ki például először lát vasutat, szintolly veszedelmesnek tarthatja, midőn emberekkel telt két vasuti menetet lát egymás mellett viharebességgel elzörögni.

Szóval: a léghajózással aránylag igen csekély veszedelem van egybekötve s a mellett minő előnyök! Az ut nincs ki szabva sinek által, mint a vaspályáknál s nem is kellene esztendő és milliók annak elkészítésére. A legelhagyottabb, leglakatlanabb, legpusztább vidékek ez utnak nem akadályai s milly kiszámíthatatlan gyorsaságot lehetne az által elérni, ha a szelek hatását is föl lehetne használni! — már pedig a szelek származásának, természetének s egyéb törvényeinek ismerete napról napra világosabb lesz.

Külföldön a természettudósok e tárgyban most azt reménylik és ohajtják, hogy a léghajózás tökélyesítéséhez (tulajdonképen feltalálásához, mert ez eddigi eredmények csak játéku szolgálnak még) szükségkép megkívántató pénzalap valahonnan előkerüljön. Ugy látszik, csupán e hiányzik, hogy a kellő kísérletek megtétesenek s szakértő férfiak egész erővel s minden tudományukkal, ismereteikkel, leleményességükkel e térre vessék magukat.

Örömmel várjuk őket — hanem addig csak építsük szorgalmasan ország- és vasutainkat, Ez a mi alázatos véleményünk.

Palócz párbeszéd.

Palya (Pál): Hon jár most Gergő sógor?

Gergő (Gergely): Csak itt széjő (széjel) fáradozok a szőlőbe é, avvó (avval) a gyzsnó (disznó) pásztorvó (pásztorral) perőttem (pereltem) vagy keet olyan szept nyáreedes óma (alma) vót egy óma fán, a gaz neep — után a csenyessret (cserecsnyét), a buzavó (buzával) eerő (érő) körfét (körvét) ő (el) pusztította, — má (már) meg ezt is ő-sikkasztotta.

Palya: Ni ni, hát a szemét mi lőtte (lelte) Gergő sógor?

Gergő: Hát izeembe, haragomba, hogy-hogy azt a szept ómákat ott nem tanáttam, azután a gyzsnópásztor után futtam, egy szivafa-gó (galy) ugy megseertette, hogy táng meg is vakólok. Osztang a szőlőt is má ő-horgya a gaz neep; pegyig csak azé beztosítottam a jeeg ellen is, hogy ha ő-veri is, ne károsodjam. — Hát kied Palya sógor, mé (mert) ugy bósó (búsul)?

Palya: Hát nem tuggyá mee, (még) Gergő sógor?

Gergő: Nem een, Palya sógor.

Palya: O hogy mongyam is? szerencseetlenül jártókn, tennap majd egeesz falónk (falunk) megegett.

Gergő: Az Istené (Istenért) és meeg sem mongya Palya sógor. Hát hogyan gyólt (gyuladt) ki?

Palya: Hát a fonóházba szakadt ki a tyúz, egy tópig (talpig) megegettünk — ma most ő-mehetők kódonyi (kódulni).

Gergő: Szerencseetlen fonóház — sok rosszat szült má, és meeg sem okólnak (okulnak) a szülek, hogy attó ő-vonnák gyermekeiket. Hála legyen a főseges Istennek! nálókn kiment a divatból illyesféle gonosz szokás. Ágya (áldja) is meg a főseges Isten mind a tyisztendő pelebános, mind a bíró uraimékat is, hogy örökre ő-tiltották. Nincs má most falónkba annyi betyár, annyi megésett szerencseetlen leány. — Szerencseetlen emberek kietek Palya sógor, de tán csak beztosítva vannak?

Palya: Egyesegyetlen sem Gergő sógor! mer (mert) mi túrés tagadás? István Bácsi (naptár) főhívására nem hajtottunk, s im poró (poról) is jártókn.

Gergő: Szivemből sajnálom minyájókat — de mé is sajnálták kietek az egy keet garast ő-szakasztanyi, s avvó vagyonokat beztosítanyi? Im, most egeesz száz forintokat kaphattak, s minden főtőrees (tőrés) neelkül főeepitkezhettek vóna.

Palya: Köszönöm a szept tanácsért Gergő sógor! má minden keeső! Hanem ha győvőre Isten segedelmeevő ujra főeepithetem hajleekomat, csak is azonnal beztosítom. — Isten ágya me Gergő sógor.

Gergő: Isten hirevel járjeek Palya sógor.

Mintai.

Videki hírek.

Debreczen, oct. 20. (Színházi előadások. Haláloság.) Ugy lőn, a mint előre mondtam; Priell Kornelia játéksorát bevégezvén, megürültek a színház padjai; — sikerült ugyan ujságvágyóvá tenni a közönséget egy párszor, elsőben egy nagy zaju roz darabban „Az üstökös, vagy a világ vége“ másodsor, „Egyvelegek egyvelege“ silány férczművel; — amannak különösen a fináléja nagyon érzékeny vala, a részeg cselédség lábait szerző különböző zsinaggal s modorban álmában elmésen összekötöztetvén — nagy zajjal fölébreszti azokat, hogy „itt a világ vége“ természetesen a hatás arra volt számítva, hogy minő szép lesz az, midőn egyik a lőcztát, másik a szalmazsákot, harmadik a tölgyfát, mikhez kötözve voltak rángatja s hurcolja magával, — becsülni való közönség! még karzata sem tapsolt. — A másik darab csalékonyabb étek volt; sorshuzással köttetett egybe, primo: egy zelid galamb, — notabene eleven — nyakán valódi császári arannyal, pro secundo: egy vén kakas, nyakán egy 2 ftos tallérral, végre pro tertio: egy kotlós tyúk, mondják, ugyan az, melyet Pr. K. mint tucskók a szinpadon kergetett — nyakán egy

